

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

Facultatea de Economie,
Administrație și Afaceri

TEZĂ DE DOCTORAT

DOMENIUL ECONOMIE

Politici specifice pieței muncii
prin susținerea și dezvoltarea
antreprenoriatului inovativ la
nivel european

REZUMAT

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof.univ.dr. Carmen Eugenia NASTASE

DOCTORAND:
Ancuța LUCACI

SUCEAVA, 2023

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT

Cuprinsul tezei de doctorat	3
Cuvinte Cheie.....	6
Introducere	7
Prezentarea sintetică a capitolelor tezei de doctorat.....	15
Concluzii finale, contribuții personale și perspective de cercetare.....	38
Bibliografie.....	43

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

Lista abrevierilor

Lista figurilor

Lista tabelelor

Lista anexelor

Introducere

1. Introducere în domeniul de cercetare
2. Stadiul actual al cercetării
3. Scop, obiective și elemente de noutate ale cercetării
4. Metodologia cercetării
5. Elemente de structură și conținut a tezei

Capitolul I. Considerații teoretice privind relația biunivocă dintre piața muncii și antreprenoriatul inovativ

Introducere

- 1.1. Incursiune teoretică în domeniul pieței muncii
 - 1.1.1. Munca și piața muncii – noțiuni fundamentale în economie
 - 1.1.2. Teorii economice cu privire la piața muncii și clasici reprezentativi
 - 1.1.3. Analiza literaturii de specialitate
 - 1.1.4. Indicatori de ocupare și șomaj
 - 1.1.5. Șomajul – dezechilibru macroeconomic al pieței muncii
- 1.2. Antreprenoriatul inovativ – de la teorie la practică
 - 1.2.1. Definirea antreprenoriatului inovativ
 - 1.2.2. Antreprenoriatul inovativ în literatura de specialitate
 - 1.2.3. Antreprenoriatul inovativ în teoria economică
 - 1.2.4. Tipuri de antreprenoriat inovativ
- 1.3. Piața muncii în contextul antreprenoriatului inovativ – reflecții ale literaturii de specialitate
 - 1.3.1. Analiza bibliometrică a ocupării în contextul antreprenoriatului inovativ
 - 1.3.2. Analiza literaturii de specialitate pe baza analizei bibliometrice
 - 1.3.3. Piața muncii și antreprenoriatul inovativ - o relație biunivocă

Concluzii

Capitolul II. Particularitățile pieței muncii europene în contextul antreprenoriatului inovativ

Introducere

2.1. Caracterizarea pieței muncii europene

2.1.1. Analiza comparativă a evoluției indicatorilor specifici pieței muncii la nivel european

2.2. Analiza critică a pieței muncii europene în contextul antreprenoriatului inovativ

2.2.1. Analiza ocupării în contextul antreprenoriatului inovativ

2.2.2. Analiza industriilor inovatoare și a competențelor solicitate de companiile inovatoare

Concluzii

Capitolul III. Programe europene de sprijinire a ocupării în întreprinderi inovative

Introducere

3.1. COSME – Program European pentru IMM-uri

3.2. Programul ORIZONT

3.3. Rețeaua Întreprinderilor Europene

3.4. Fondurile Structurale și de Investiții Europene

3.5. Fondul European de Investiții

3.6. Banca Europeană de Investiții

3.7. Analiza SWOT a programelor europene

Concluzii

Capitolul IV. Cercetări exploratorii privind impactul antreprenoriatului inovativ, cu aplecare spre industria de software și servicii IT, asupra dezvoltării economiei și pieței muncii

Introducere

4.1. Cercetare cantitativă privind impactul antreprenoriatului inovativ asupra pieței muncii din județul Suceava

4.1.1. Metodologia cercetării cantitative

4.1.2. Prezentarea rezultatelor cercetării cantitative

4.1.3. Rezultatele testării ipotezelor

4.1.4. Concluziile cercetării cantitative

4.2. Cercetare calitativă privind impactul antreprenoriatului inovativ asupra pieței muncii din județul Suceava

4.2.1. Considerații generale asupra tipului de antreprenoriat selecționat pentru cercetare

4.2.2. Metodologia cercetării calitative

4.2.3. Prezentarea rezultatelor cercetării calitative

4.2.4. Concluziile cercetării calitative

4.2.5. Rezultatele testării ipotezelor

4.2.6. Realizarea unui model socio-economic

4.3. Propunerea de politici de creștere a ocupării forței de muncă prin dezvoltarea antreprenoriatului inovativ

Concluzii

Concluzii, contribuții personale, cercetări viitoare și implicații manageriale

1. Concluziile cercetării

2. Contribuții personale

3. Propuneri pentru cercetări viitoare

Bibliografie

Anexe

CUVINTE CHEIE

piața muncii, muncă, antreprenoriat inovativ, politici de ocupare, Uniunea Europeană, relație biunivocă, inovare, modele de antreprenoriat inovativ, întreprinderi inovative, analiză bibliometrică, provocări pe piața muncii, analiză comparativă, analiză critică, indicatori specifici pieței muncii și antreprenoriatului inovativ, Tabloul de Bord European, industrii inovative, competențe noi pe piața forței de muncă, programe europene axate pe întreprinderi inovative, analiza SWOT, industria de software și servicii IT, cercetare calitativă, cercetare cantitativă, prelucrare statistică, model socio-economic

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei de cercetare

Peisajul european al pieței muncii este complex și dinamic. Fiecare stat membru al Uniunii Europene se remarcă prin caracteristici proprii ale pieței muncii. Aceste caracteristici sunt modelate de aspecte economice, sociale, tehnologice și politice. Întâlnim pe aceste piețe libera circulație a lucrătorilor, diversitate lingvistică, diversitate educațională și diversitate etnică. Acești factori au facilitat dezvoltarea pieței muncii europene, însă au generat și provocări pentru actorii implicați. Din această perspectivă, mediul european se confruntă în prezent cu următoarele provocări importante: schimbări demografice, migrația forței de muncă, șomaj, progres tehnologic, competențe noi în rândul forței de muncă, precum și cu disparitatea dintre salarii.

Astăzi, între relațiile întreprinderilor cu angajații au survenit schimbări importante. Constrângerile globale în materie de inovare au determinat întreprinderile să introducă pe piață produse și servicii inovative care să satisfacă nevoile în continuă schimbare ale consumatorilor. Fiecare dintre aceste nevoi generează în rândul întreprinzătorilor anumite reacții de actualizare a procesului de afaceri.

Pe de altă parte, răspunsul forței de muncă la schimbările produse în câmpul muncii este multilateral. În conformitate cu caracteristicile individuale ale fiecăruia, tendințele de pe piața muncii instigă la îmbunătățirea competențelor și la explorarea de noi industrii în cadrul cărora companiile oferă oportunități de carieră satisfăcătoare. Desigur, oamenii nu pot să prevadă viitorul pieței muncii, însă eforturile de dezvoltare profesională și personală sunt apreciable într-un mediu caracterizat de schimbări permanente.

Considerăm important să amintim provocările semnificative pe care pandemia Covid-19 le-a cauzat forței de muncă din Uniunea Europeană. Consecințele pandemiei de Coronavirus au fost omniprezente. O provocare importantă a fost adaptarea la munca de acasă atunci când restricțiile impuse de statele europene au interzis deplasarea salariaților la locurile de muncă. Diagnosticul impus de aceste state nu a declanșat rezultatele așteptate pentru

toate categoriile de salariați. Diferite industrii au suferit pierderi substanțiale în contextul crizei sanitare. Deși eforturile de supraviețuire pe piață au fost uriașe, companiile din domeniile HoReCa, transport, producție, auto, comerț cu amănuntul și divertisment și-au suspendat activitățile în perioada critică a pandemiei de Coronavirus deoarece cererea pentru produsele și serviciile oferite de acestea s-a redus dramatic. Drept urmare, salariații acestor companii au întâmpinat perioade dificile, cu contracte de muncă suspendate temporar sau încheiate definitiv. Ulterior, întoarcerea la locurile de muncă a fost condiționată de vaccinul împotriva acestui virus.

În același timp, industrii specifice din economia europeană au experimentat o creștere în timpul pandemiei. Astfel, pandemia a accelerat cererea pentru produsele și serviciile companiilor din următoarele domenii economice: software și servicii IT, sănătate, comerț electronic, educație și servicii de curierat.

Este evident rolul tehnologiilor și al digitalizării în perioada crizei sanitare ce s-a declanșat la începutul anului 2019. Din acest punct de vedere, companiile inovatoare din industria de software și servicii IT au avut un rol determinant în capacitatea de adaptare a companiilor expuse dificultăților economice cauzate de această criză.

Antreprenoriul inovativ diferă de antreprenoriul tradițional prin aplecarea spre produse, procese, metode de marketing și metode de organizare inovative. Antreprenoriul inovativ definește capacitatea antreprenorilor de a identifica oportunități de afaceri ce oferă consumatorilor soluții inovative pentru problemele lor curente.

În cazul pieței muncii, antreprenoriul inovativ prezintă un rol semnificativ în crearea de locuri de muncă. De asemenea, întreprinderile inovative modelează comportamentul angajaților prin expunerea la inovare. Prin urmare, noțiunea de inovare este puternic impregnată în strategiile pe termen lung ale întreprinderilor inovative.

În contextul progresului tehnologic actual, viitorul locurilor de muncă este impredictibil. Deși cercetătorii înclină spre păstrarea locurilor de muncă pentru o perioadă îndelungată de timp, tendința factorilor de decizie politică trebuie orientată spre îmbunătățirea competențelor forței de muncă astfel încât adaptarea la noile cerințe de pe piața muncii să se realizeze în condiții normale. În acest caz, amintim transformările tehnologice actuale, ce se concretizează într-o piață a muncii competitivă și dinamică.

Ținem să credem că, în viitor, piața muncii se va confrunța cu indivizi competenți și specializați în domenii cu aplecare spre tehnologia informației și comunicațiilor. Acest aspect este unul pozitiv, de vreme ce companiile din industriile inovative își manifestă interesul în prezent pentru forță de muncă foarte calificată. Competitivitatea pe piața globală este factorul care determină nevoia de oameni competenți și specializați în domenii de vârf ale economiilor lumii. Adaptabilitatea, împreună cu competențele digitale, sunt competențe actuale primordiale într-un mediu competitiv. Această afirmație a fost demonstrată și în timpul pandemiei. Pe lângă acestea, creativitatea, spiritul de observație, competențele tehnice și de comunicare prezintă interes în rândul angajatorilor. De altfel, competențele transversale sunt influente în ecosistemele antreprenoriale inovative deoarece, prin caracteristicile distincte ale comportamentului indivizilor, contribuie la gestionarea eficientă a situațiilor profesionale și personale complexe.

Un autor remarcabil care împărtășește îngrijorarea cu privire la viitoarele locuri de muncă este Yuval Harari. Cele mai influente cărți publicate de acest autor abordează și tematica pieței muncii în contextul progresului tehnologic. Harari a avansat un scenariu conform căruia revoluțiile tehnologice viitoare vor elimina miliarde de muncitori de pe piața muncii. Această presupunere este susținută de progresul rapid al tehnologiei. Evidențiem, în acest caz, inteligența artificială, automatizarea proceselor de afaceri, algoritmi de date, dar și roboții. Multe transformări tehnologice nu vor fi înțelese pe deplin de populația europeană. Cu toate acestea, primul lucru pe care aceștia trebuie să îl realizeze este actualizarea cunoștințelor și acumularea de noi informații în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor. Apare certitudinea că muncitorii vor fi avantajați în viitor de noile descoperiri tehnologice. Spre exemplu, prin cunoștințe solide de prelucrare a datelor și prin capacitatea de înțelegere a emoțiilor umane, oamenii ar putea colabora în viitor cu roboții, ceea ce înseamnă că o competiție între oameni și inteligența artificială ar putea fi eliminată. Așadar, prioritatea oamenilor trebuie orientată spre întreținerea și exploatarea inteligenței artificiale.

Întâlnim în contextul european importanța acordată inovării ca modalitate de creștere a competitivității la nivel global. Crearea de locuri de muncă, înființarea de start-up-uri inovative, transferul de tehnologii avansate, îmbunătățirea competențelor forței de muncă, reunite, se prezintă

sub forma unor constante importante pentru promovarea antreprenoriatului inovativ în Uniunea Europeană. Promovarea antreprenoriatului inovativ în vederea creșterii ocupării se manifestă la nivel european prin programe specifice, dintre care amintim: Programul Orizont, Fondurile Structurale și de Investiții Europene, Fondul Social European, Programul COSME.

Prezentul și viitorul pieței muncii europene, conectate cu viitoarele generații de indivizi, va fi în continuare unul acoperit de provocări și oportunități. În viitor, revoluțiile tehnologice își vor pune cel mai puternic amprenta asupra pieței muncii europene, însă această probabilitate nu stă numai sub semnul pesimiștilor, ci și a optimiștilor care consideră că va exista o cooperare între oameni și inteligența artificială.

Implementarea de politici specifice pieței muncii care promovează dezvoltarea antreprenoriatului inovativ la nivel european constituie o problemă de cercetare actuală, întrucât generează numeroase efecte sociale, economice, tehnologice și politice, contribuind la bunăstarea populației și la progresul economic al întregii regiuni. Antreprenoriatul inovativ, susținut prin politici specifice, contribuie la creșterea ocupării, prin crearea de locuri de muncă în companiile inovative ale căror inovații se reflectă în creștere economică și competitivitate. De asemenea, antreprenoriatul inovativ susține progresul economic prin multitudinea rezultatelor economice și a externalităților generate în economia regiunii. În anumite condiții, antreprenoriatul inovativ instigă la îmbunătățirea competențelor forței de muncă, întrucât rezolvarea sarcinilor de lucru în cadrul companiilor inovatoare este asociată cu abilități și competențe diverse. Bazându-se pe aceste competențe noi, indivizii reușesc să se adapteze mai ușor la schimbările ce survin în câmpul muncii ca urmare a progresului tehnologic sau a altor factori. Atunci când antreprenorii identifică oportunități neobișnuite de afaceri și dezvoltă produse și servicii noi pe piață, înseamnă declanșarea unei cascade de beneficii pentru progresul social, tehnologic și economic al regiunii. Din această perspectivă, inovarea este un element central care favorizează progresul și competitivitatea Uniunii Europene la nivel global. Cerințele pieței europene pentru produse și servicii inovative generează diversificarea economiei prin emergența unor industrii noi, care, ulterior, vor crea și locuri de muncă pentru populația europeană. Și, în ultimul rând, antreprenoriatul inovativ furnizează soluții inovative pentru provocările globale în materie de climă și de protejarea mediului

înconjurător. Drept urmare, peisajul european înregistrează un progres major prin intermediul antreprenoriatului inovativ deoarece contribuțiile se canalizează pe provocările importante din economie și din societate.

În contextul informațiilor invocate, ne propunem să găsim răspunsuri edificatoare pentru următoarele întrebări de cercetare:

- Ce legătură există între piața muncii și antreprenoriatul inovativ?
- Care sunt caracteristicile pieței muncii europene și cum funcționează?
- Cum influențează antreprenoriatul inovativ progresul economic și crearea de noi locuri de muncă în economia europeană?
- Ce programe europene promovează antreprenoriatul inovativ ca instrument pentru creșterea ocupării forței de muncă?
- Cum contribuie antreprenoriatul inovativ la îmbunătățirea competențelor forței de muncă?
- Cum încurajează companiile inovatoare implicarea angajaților, care are efecte directe asupra productivității muncii?
- Cum abordează companiile inovatoare digitalizarea?
- Cum promovează companiile inovatoare tehnologiile noi și inovarea în rândul angajaților?
- Ce politici și măsuri pot fi propuse pentru creșterea ocupării forței de muncă în contextul antreprenoriatului inovativ?

Scopul și obiectivele cercetării

Scopul acestei lucrări este de a demonstra că antreprenoriatul inovativ, prin caracteristicile sale definitorii, contribuie la ocuparea forței de muncă, la îmbunătățirea competențelor forței de muncă, respectiv la promovarea inovării în rândul angajaților. Efectele antreprenoriatului inovativ se reflectă și în progresul economic și în creșterea nivelului de productivitate al angajaților.

Obiectivele fundamentale ale acestei lucrări se constituie în analiza impactului antreprenoriatului inovativ asupra pieței muncii europene, respectiv în propunerea de politici specifice pentru creșterea ocupării pe piața muncii prin susținerea și dezvoltarea antreprenoriatului inovativ.

În continuare, pentru a îndeplini obiectivele principale propuse, am stabilit o serie de **obiective specifice**:

Obiectivul 1: Prezentarea elementelor teoretice care caracterizează relația dintre piața muncii și antreprenoriatul inovativ, precum și importanța acestora pentru funcționarea eficientă a economiei.

Obiectivul 2: Analiza particularităților pieței muncii în țările membre ale UE.

Obiectivul 3: Analiza pieței muncii din perspectiva indicatorilor de inovare în antreprenoriat în țările membre ale UE.

Obiectivul 4: Analiza programelor de ocupare a forței de muncă în cadrul antreprenoriatului inovativ în țările membre ale UE.

Obiectivul 5: Elaborarea, implementarea și analiza unei cercetări de tip calitativ aplicată în rândul angajatorilor din industria de software și servicii IT din Suceava.

Obiectivul 6: Elaborarea, implementarea și analiza unei cercetări de tip cantitativ aplicată în rândul angajaților din industria de software și servicii IT din Suceava.

Elaborarea de ipoteze de cercetare este o componentă importantă a procesului de cercetare. Din această perspectivă, am construit, pe baza obiectivelor lucrării, șase ipoteze de cercetare majore:

H1: Antreprenoriatul inovativ stimulează creșterea economică.

H2: Antreprenoriatul inovativ are un impact major asupra pieței muncii prin crearea de locuri de muncă în economie.

H3: Antreprenoriatul inovativ contribuie la îmbunătățirea competențelor forței de muncă.

H4: Antreprenoriatul inovativ promovează inovarea și tehnologiile inovative în rândul angajaților.

H5: Antreprenoriatul inovativ are un impact major asupra creșterii productivității muncii.

H6: Antreprenoriatul inovativ contribuie la digitalizarea economiei.

Metodologia de cercetare

În cadrul acestei lucrări, am abordat atât cercetarea calitativă, cât și cercetarea cantitativă. Metodologia de cercetare utilizată pentru elaborarea capitolelor teoretice din cadrul lucrării a inclus observația, comparația, analiza și sinteza. Analiza exhaustivă a literaturii de specialitate dezvăluie informații esențiale în materie de definiții, concepte, teorii și modele care se

aplică pieței muncii în contextul antreprenoriatului inovativ. De asemenea, cadrul teoretic oferit prezintă un rol primordial în aprofundarea domeniului cercetat și poate contribui la dezvoltarea temei de cercetare în mediul academic. Abordarea științifică a inclus și analiza statistică a indicatorilor specifici pieței muncii și antreprenoriatului inovativ pentru a evidenția anumite tendințe și evoluții. În continuare, am valorificat în cadrul cercetării de față chestionarul, ca metodă de colectare eficientă a informațiilor relevante pentru cercetarea întreprinsă, dar și interviul, ca instrument pentru înțelegerea mai cuprinzătoare a unor subiecte specifice extrase din tema generală.

În ceea ce privește cercetarea cantitativă, am elaborat și implementat în abordarea științifică un chestionar prin care s-a examinat modul în care un tip de antreprenoriat inovativ influențează componente ale economiei și pieței muncii din județul Suceava. Din această perspectivă, predilecția de cercetare s-a orientat către angajații din industria de software și servicii IT din județul Suceava. Cercetarea efectuată a cumulat 341 de chestionare completate de angajații ale căror locuri de muncă sunt în cadrul acestei industrii.

După efectuarea chestionarelor, cercetarea de tip calitativ a implicat realizarea de interviuri cu angajatorii din industria de software și servicii IT din Suceava, în vederea aprofundării unor subiecte esențiale cercetării de față. Obiectivul principal al interviului este de a examina modul în care antreprenoriatul inovativ, cu aplecare spre industria de software și servicii IT, influențează piața muncii și progresul economic din județul Suceava. Precizăm că alegerea industriei de software și servicii IT are drept explicație poziția de reprezentare în cadrul antreprenoriatului inovativ de tip tehnologic. Din această perspectivă, au fost selectate cinci companii din industria de software și servicii IT din Suceava, ale căror istoric pe piață și activități prezintă anumite diferențe. Specificăm că patru dintre aceste companii au fost înființate cu capital local, prin eforturile susținute ale proprietarilor. În schimb, una dintre aceste companii a pătruns recent pe piața locală, fiind o sucursală a unei companii multinaționale renumite. De asemenea, două dintre companii au fost înființate prin intermediul unui proiect POCU, al cărui beneficiar a fost Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

În consecință, susținem că utilizarea mixtă a componentelor calitative și cantitative a favorizat explorarea domeniului de cercetare în vederea înțelegerii aprofundate a temei noastre de cercetare și la verificarea ipotezelor propuse inițial.

PREZENTAREA SINTEPICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT

Abordarea științifică se materializează în patru capitole comprehensive care urmează un traseu logic pentru a modela relația dintre piața muncii și antreprenoriatul de tip inovativ.

Capitolul I. Considerații teoretice privind relația biunivocă dintre piața muncii și antreprenoriatul inovativ

Fundamentarea teoretică se materializează printr-o investigație cuprinzătoare a literaturii de specialitate cu privire la piața muncii și antreprenoriat inovativ. Activitatea de cercetare minuțioasă reliefează un domeniu studiat intensiv de-a lungul istoriei economice, dar și economiști renumiți în mediul științific pentru teorii și lucrări calitative.

Scopul principal al acestui capitol este de a prezenta cunoștințele științifice teoretice din sfera pieței muncii, inclusiv relația dintre această noțiune și antreprenoriatul inovativ. Într-o viziune personală, am realizat o incursiune teoretică în domeniul pieței muncii, o abordare cuprinzătoare a antreprenoriatului inovativ în cadrul literaturii de specialitate și un studiu al particularităților teoretice ale pieței muncii în contextul antreprenoriatului inovativ.

Munca a evoluat foarte mult de-a lungul timpului. Dacă la început munca era privită drept o activitate prin care oamenii obțineau produse pentru a-și satisface nevoile fiziologice, ulterior, aceasta s-a rafinat iar oamenii au descoperit că activitățile lucrative le aduceau venituri constante cu ajutorul cărora puteau să își satisfacă și alte nevoi, pe lângă cele primare. Includem aici preocuparea pentru nevoi mai avansate, precum educația, sănătatea, petrecerea timpului liber sau apartenența la un grup social. În cadrul economiilor de piață, piața forței de muncă interacționează cu piața bunurilor și serviciilor și cu piața de capital. Atunci când intervine procesul de consum, oamenii trebuie să ia în considerare următorul aspect: puterea financiară necesară pentru consumul de bunuri și servicii este dependentă de decizia de a munci și de opțiunile de economisire și investire.

Ultimii trei ani din perioada contemporană au fost puternic marcați de pandemia Covid-19 și de războiul din Ucraina, situație care, inevitabil, a

influențat și funcționarea pieței muncii la nivel european. Acest scenariu a generat schimbări în câmpul muncii iar consecințele au fost următoarele: munca la domiciliu, pierderea locurilor de muncă în domenii în care muncitorii nu au putut lucra de la distanță, creșterea sărăciei, reducerea nivelului salarial, întreruperea lanțurilor valorice pentru numeroase bunuri și servicii, creșterea prețurilor. Cu toate acestea, amintim că înainte de aceste evenimente, piața muncii a fost în mod continuu supusă schimbărilor care au survenit ca urmare a evoluțiilor tehnologice, globalizării și migrării populației (Banca Mondială, 2021).

Munca este recunoscută pe scară largă drept un factor de producție care asigură realizarea activităților economice ale unei întreprinderi, împreună cu alți trei factori esențiali: natura, capitalul și neofactorul de producție. Toți acești factori se pot identifica în lucrări ce aparțin unor autori consacrați, precum ar fi „*Avuția Națiunilor*”, scrisă de Adam Smith, „*Capitalul*”, scrisă de Karl Marx sau lucrarea „*Despre principiile economiei politice și impunerii*”, scrisă de David Ricardo. Munca, natura, capitalul și neofactorul de producție sunt factori de producție indispensabili mediului de afaceri (Năstase et al., 2009). În mod similar, nivelul de dezvoltare socioeconomică al unei națiuni crește atunci când acești factori de producție sunt combinați.

În mod natural, orice model de întreprindere utilizează și combină factorii de producție iar din procesul de fabricație rezultă bunuri și servicii al căror scop este să ajungă la consumatorii potriviți deoarece nevoile actuale ale indivizilor sunt din ce în ce mai complexe și dificil de satisfăcut. Firmele achiziționează factorii de producție de pe trei piețe: piața muncii, piața factorilor naturali și piața de capital. Fără îndoială, fiecare antreprenor trebuie să știe cum să combine factorii de producție pentru a obține cantitatea dorită de bunuri sau servicii. Goolsbee și co-autorii săi (2016) folosesc conceptul de *funcție de producție* pentru a descrie modul în care factorii de producție trebuie combinați pentru a obține o cantitate specifică de produse sau servicii.

Ar trebui menționat faptul că firmele achiziționează factorul muncă de pe o piață specializată și anume, de pe piața muncii. Definiția clasică descrie **pieța muncii** ca o piață esențială pentru orice economie deoarece cererea și oferta de muncă se angajează într-o confruntare liberă, sub auspiciul legislației pieței muncii, din care rezultă crearea de locuri de muncă, acces

la forță de muncă specializată și ocuparea în funcție de calificare și preferințe. Cererea de forță de muncă se manifestă atunci când întreprinderile sunt în căutare de noi angajați care să ocupe posturile de muncă vacante. Pe de altă parte, oferta de muncă apare atunci când indivizii intră în câmpul muncii și își manifestă dorința de a ocupa un loc de muncă într-o întreprindere. În prezent, angajatorii concurează pentru cele mai competente resurse de muncă iar oamenii concurează pentru cele mai bune locuri de muncă. Drept urmare, puterea de negociere își pune amprenta asupra relației dintre oferta și cererea de forță de muncă.

În contextul economic și tehnologic actual, semnificația pieței muncii implică și alte valențe. Din această perspectivă, am elaborat o definiție proprie a pieței muncii, prin prisma progreselor tehnologice și a digitalizării. Prin urmare, ***definim piața muncii drept un ecosistem complex și dinamic, în care indivizii își valorifică competențele tehnice și digitale de colaborare cu externalitățile inteligenței artificiale și ale algoritmilor, pentru a stimula competitivitatea întreprinderilor și a crea prosperitate în mediul socio-economic.***

Piața muncii și problema ocupării au fost studiate intens de-a lungul timpului. Fiecare perioadă a istoriei economice este marcată de progrese specifice în materie de muncă. Cunoașterea științifică în acest domeniu a evoluat pe parcursul mai multor epoci, iar ideile economice ale mai multor gânditori și economiști au lăsat amprente puternice în mediul științific. Din această perspectivă, amintim *șapte perioade de evoluție* cu viziuni diferite ale reprezentanților, în ordine ascendentă: mercantilistă, fiziocrată, clasică, neoclasică, marxistă, keynesiană și contemporană.

În ultimii trei ani ai perioadei contemporane am asistat la două crize majore ce au produs schimbări substanțiale pe piața muncii. În acest caz, întâlnim restricțiile cauzate de criza sanitară și restructurarea comerțului ca urmare a războiului izbucnit în Ucraina. Instituirea carantinei și restricțiile de deplasare impuse de statele din întreaga lume au avut un impact semnificativ asupra activității de cercetare în timpul pandemiei de Coronavirus. O mare parte dintre activitățile de cercetare au fost întrerupte iar activitățile academice au fost mutate în mediul online, situație ce a împiedicat deplasările cercetătorilor în teren. În mod similar, criza sanitară a determinat mulți cercetători să întrerupă temporar colaborările științifice ce prevedeau întâlniri fizice.

Un interes deosebit pentru piața muncii au prezentat autorii cu publicații științifice apărute în ultimii trei ani. Drept urmare, un număr substanțial de lucrări cu caracter științific au investigat efectele pandemiei de Coronavirus asupra pieței muncii, pierderea sau întreruperea temporară a locurilor de muncă, blocarea lanțurilor de aprovizionare la nivel global, modificarea sau sistarea activităților firmelor, digitalizarea activităților economice, intensificarea activității de cercetare-dezvoltare, stimularea inovării în întreprinderi, reziliența la crize, creșterea inflației, diminuarea investițiilor străine directe, creșterea ratei dobânzii.

Abordarea teoretică a inclus și noțiunea de **șomaj**. Atunci când se înregistrează un nivel mai ridicat al ofertei de muncă, comparativ cu cererea existentă, apare pe piață acest dezechilibru macroeconomic cunoscut pe scară largă sub denumirea de șomaj. Indiferent de cauzele care îl determină, soluționarea acestuia constituie o provocare reală pentru factorii de decizie politică. Deloc surprinzător, șomajul devine o provocare și pentru ecosistemul antreprenorial și restul societății deoarece efectele acestuia se reflectă în modul în care funcționează economia. Din această perspectivă, politicile în materie de șomaj sunt absolut esențiale pentru crearea unui echilibru pe piața muncii.

Peisajul antreprenorial actual cuprinde companii inovatoare care oferă pe piață produse și servicii noi. În acest caz, este vorba despre **antreprenoriatul inovativ** care se reflectă în economie și în societate printr-un mod de gândire diferit. Valoarea adăugată asociată produselor și serviciilor noi pe care întreprinderile le introduc pe piață ajută la creșterea competitivității și vizibilității. Mai mult, întreprinderile au inovat și în cadrul proceselor de muncă, în vederea creșterii productivității muncii și calității bunurilor. Progresul de la antreprenoriat tradițional la antreprenoriat inovativ s-a realizat sub auspiciile descoperirilor tehnologice continue și a constrângerilor globale în materie de sustenabilitate, globalizare, instabilitate politică, crize sociale și medicale.

OECD și Eurostat (2018) enunță patru tipuri de antreprenoriat inovativ care produc valoare în circuitul economic: antreprenoriatul inovator de produse, antreprenoriatul inovator de procese de afaceri, antreprenoriatul inovator de metode marketing și antreprenoriatul inovator de metode de organizare. În practică, multe dintre companii combină aceste patru tipuri de inovare pentru ca perspectivele de dezvoltare să fie cât mai competitive.

În funcție de contextul economic și de domeniile de activitate, întâlnim mai multe modele de antreprenoriat inovativ în economie. Cele mai semnificative modele de antreprenoriat inovativ sunt: antreprenoriat inovativ în domeniul tehnologiei, antreprenoriat inovativ în domeniul economiei circulare, antreprenoriat inovativ în domeniul economiei verzi, antreprenoriat inovativ în domeniul social, antreprenoriat inovativ în medicină și biotehnologie, antreprenoriat inovativ în domeniul alimentar, antreprenoriat inovativ în domeniul financiar, antreprenoriat inovativ în domeniul educației, antreprenoriat inovativ în domeniul producției și industriei 4.0.

În continuare, am analizat relația dintre piața muncii și antreprenoriatul inovativ. Am constatat o preocupare activă în rândul cercetătorilor pentru inovare, piața muncii și antreprenoriat inovativ, toate reunite într-un cadru de dezbatere actual. O economie înfloritoare este caracterizată prin două aspecte: existența unei piețe a forței de muncă dinamice și a unui spirit antreprenorial inovator. Relația biunivocă care se creează între aceste două variabile stimulează progresul economic, crearea de noi locuri de muncă în societate, intensificarea investițiilor în tehnologii avansate, digitalizarea activităților, îmbunătățirea competențelor populației. Piața muncii și antreprenoriatul inovativ se influențează reciproc iar rezultatele acestei relații modelează viața contemporană a oamenilor și modul de gândire economic.

Piața muncii, prin oferta de forță de muncă calificată și dinamică, sprijină întreprinderile să producă și să crească. În schimb, antreprenoriatul inovativ creează locuri de muncă în economie pentru persoanele care dețin competențe corespunzătoare cerințelor actuale.

În contextul inovării, economia statelor este propulsată spre progres economic, înregistrând o creștere a productivității muncii și un avantaj competitiv pe piață. O piață a muncii funcțională necesită o economie sănătoasă în cadrul căreia factorii de decizie politică să țină sub control problema șomajului.

Relația biunivocă care se formează între piața muncii și antreprenoriatul inovativ generează efecte diverse în economie și în societate. Evidențiem în acest caz crearea de noi locuri de muncă, contribuția la progresul economic, apariția de noi industrii inovative în economie, facilitarea accesului la finanțare, colaborarea intensă între diverși actori în

vederea introducerii de produse sau servicii noi, consolidarea unui ecosistem antreprenorial inovativ, îmbunătățirea și diversificarea permanentă a competențelor și capacitatea de reziliență a unei economii la crizele economice, sociale, ecologice sau tehnologice.

Capitolul II. Particularitățile pieței muncii europene în contextul antreprenoriatului inovativ

În cadrul acestui capitol, am evidențiat configurația actuală a pieței muncii din Uniunea Europeană, cu aplecare asupra evoluției indicatorilor specifici pieței muncii. De asemenea, am efectuat o analiză critică a indicatorilor în materie de inovare incluși în Tabloul de Bord European, prin nuanțarea decalajelor dintre statele membre ale Uniunii Europene.

În anul 2022, constatăm că 75% din populația Uniunii Europene are cel puțin un loc de muncă. Situația ocupării în funcție de sex subliniază un nivel mai ridicat de ocupare în rândul bărbaților (80%), comparativ cu femeile (69%). Bineînțeles, diferențele dintre indicatori variază în funcție de statele membre. Considerăm că aceste decalaje sunt influențate de următorii factori: domenii economice care solicită doar forță de muncă de sex masculin, decalaje de sex ce persistă în anumite regiuni, contracte de muncă diferite, pauze determinate de creșterea copiilor, oportunități de promovare la locul de muncă.

Dintre țările membre ale UE, Țările de Jos, Suedia, Estonia, Republica Cehă, Malta, Germania, Ungaria și Danemarca prezintă un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă în anul 2022. Nivelul de ocupare în cadrul acestor țări atinge 80% și chiar depășește acest nivel, ca pondere în totalul populației. Economii puternice din aceste state, forța de muncă educată, politicile ce favorizează ocuparea forței de muncă și standardul de viață ridicat sunt principalii factori care favorizează un nivel ridicat de ocupare în aceste state europene. De asemenea, ecosistemul antreprenorial complex și competitiv oferă locuri de muncă pentru mai multe categorii ale populației. În state precum Țările de Jos, Germania, Republica Cehă și Danemarca, volumul finanțării din partea Uniunii Europene este impresionant și contribuie semnificativ la intensificarea inițiativelor antreprenoriale și la ocuparea forței de muncă.

Pe de altă parte, în Italia (65%), Grecia (66%), România (69%), Spania (70%) și Croația (70%) întâlnim o ocupare a forței de muncă relativ scăzută. Se constată în Italia o discrepanță pronunțată între nivelul educației populației și cerințele angajatorilor și probleme demografice majore, cum ar fi populația îmbătrânită. Grecia a experimentat o criză economică care a afectat activitatea a numeroase întreprinderi, generând pierderea locurilor de muncă pentru multe persoane. În ceea ce privește România, procesul de ocupare este influențat în mod considerabil de două aspecte majore: stadiul economic și condițiile sociale. Întreg procesul de tranziție către o economie de piață a produs rupturi între ceea ce se cere pe piață din partea angajatorilor și ceea ce oferă angajații. De asemenea, foarte multe persoane specializate din România au ales să lucreze în alte state europene. Situația nivelului redus de ocupare din Spania se explică prin probleme structurale înregistrate în economia națională, discrepanțe între nivelul educației și cerințele angajaților și conjuncturi economice incerte.

Ponderea ocupării în funcție de nivelul de educație al populației accentuează un nivel ridicat de ocupare în rândul persoanelor care au absolvit nivelurile ISCED 5-8 (86%). În mod similar, se observă un nivel ridicat de ocupare în rândul populației care a absolvit nivelurile ISCED 3-4 (74%). Pe de altă parte, ponderea persoanelor care au absolvit nivelurile ISCED 0-2 se remarcă printr-un nivel foarte scăzut de ocupare în Uniunea Europeană (57%). Considerăm că învățământul universitar crește oportunitățile de angajare pe piața muncii, întrucât absolvenții se specializează în domenii importante, acumulează cunoștințe teoretice și practice, beneficiază de stagii de practică și își dezvoltă capacitatea de lucru.

Rata șomajului în Uniunea Europeană a înregistrat valoarea 6,1% în anul 2022. În funcție de sex, șomajul în rândul bărbaților a fost 5,8% iar șomajul în rândul femeilor a fost 6,5%. Considerăm că acest scenariu creează decalaje semnificative între femei și bărbați în materie de ocupare. În consecință, va fi mai dificil pentru femei să se afirme în anumite domenii economice.

Situația șomajului în rândul tinerilor accentuează niveluri ridicate ale șomajului atât în UE, cât și în statele membre. Dintre aceste state, amintim Grecia, Spania, Italia, România, Suedia, Slovacia și Portugalia. Precizăm că în aceste state, procentele ridicate ale șomajului constituie o preocupare

activă pentru politicile de ocupare. Statele membre cu niveluri scăzute ale șomajului în rândul tinerilor sunt Germania, Cehia, Țările de Jos și Malta.

În ceea ce privește productivitatea muncii, Irlanda și Luxemburg sunt statele membre cu niveluri ridicate ale productivității muncii pe persoană. În Irlanda identificăm o creștere a productivității muncii între anii 2019-2022, ceea ce înseamnă că efectele pandemiei de Coronavirus nu au influențat în mod negativ activitățile forței de muncă. În mod similar, productivitatea muncii a înregistrat valori foarte mari și în Belgia, Suedia, Danemarca și Finlanda. Drept urmare, aceste țări sunt lideri în materie de productivitate, iar elementele care au contribuit la această situație includ investițiile semnificative în capitalul uman, tehnologiile inovative și competitive implementate în companii, infrastructura de inovare și cercetare modernă și managementul eficient.

Informațiile cu privire la persoanele care au lucrat de la domiciliu arată că ponderea acestora a crescut odată cu anul 2019, atât pe categorii de sex, cât și pe categorii de vârstă. La nivelul țărilor membre, întâlnim o pondere mai ridicată a persoanelor angajate care au lucrat de la domiciliu în Irlanda, Luxemburg, Suedia, Belgia, Finlanda și Țările de Jos. Guvernele acestor țări au încurajat în mod activ oamenii să lucreze de la distanță pentru a preveni răspândirea virusului. În același timp, circumstanțele au obligat și angajatorii să-și mute activitățile în mediul online, însă doar în domeniile care au permis acest lucru. Un ultim aspect evidențiază că femeile au lucrat cel mai mult de acasă în timpul pandemiei.

În conformitate cu informațiile publicate de Tabloul de Bord European, Danemarca este clasată ca lider în inovare în anul 2023. Precizăm că Suedia este țara europeană care a fost clasată în topul clasamentului în ultimii ani. Danemarca a evoluat foarte mult în clasament datorită sistemului inovațional avansat. Din această perspectivă, infrastructura de cercetare-dezvoltare, calitatea învățământului, rata ridicată de alfabetizare, cultura antreprenorială avansată, politicile ce favorizează înființarea de întreprinderi noi și dezvoltarea celor existente, inovațiile implementate în întreprinderi, tehnologiile sustenabile, mediul de afaceri competitiv și standardul de viață ridicat sunt factorii care au favorizat progresul Danemarcei în materie de inovare. Pe lângă Danemarca, precizăm că lideri în inovare sunt și Suedia, Finlanda, Țările de Jos și Belgia.

În Uniunea Europeană, identificăm un nivel pronunțat al absolvenților de doctorat în Suedia, Danemarca, Țările de Jos, Finlanda, Luxemburg și Irlanda. Considerăm că țările situate în nordul Europei se remarcă la nivel global prin calitatea superioară a sistemului educațional, infrastructură de cercetare modernă, standard de viață ridicat și un exces al surselor de finanțare. De asemenea, guvernele naționale încurajează populația să creeze un echilibru între activitățile derulate la locul de muncă și cele din timpul liber. Perspectivele de angajare după urmarea unui program de doctorat sunt numeroase și se pot desfășura fie în domeniul universitar, fie în instituții de cercetare.

Investițiile totale ale companiilor pentru inovare reliefează un volum mai pronunțat al investițiilor în Germania, Belgia, Suedia, Danemarca și Cehia. În Austria, Finlanda, Franța și Estonia, investițiile în inovare sunt, de asemenea, semnificative. În schimb, situația este diferită în România, Letonia, Bulgaria și Croația, întrucât investițiile companiilor pentru inovare înregistrează cele mai mici scoruri. La nivel european, procesul investițional este influențat în mod semnificativ de politicile în materie de inovare, de infrastructura de cercetare-dezvoltare-inovare, de competențele forței de muncă, respectiv de calitatea învățământului.

Cheltuielile de cercetare-inovare efectuate în ecosistemul antreprenorial prezintă valori foarte mari în Suedia, Belgia, Austria, Germania, Finlanda și Danemarca. În mod similar, Franța, Țările de Jos și Slovenia înregistrează un volum semnificativ al cheltuielilor de cercetare-inovare. Se remarcă că în state dezvoltate din punct de vedere economic, precum Italia, Spania și Irlanda, cheltuielile de cercetare-inovare în sectorul de afaceri sunt mai scăzute decât în alte state europene puternic dezvoltate. Letonia și România sunt țările europene în cadrul cărora identificăm niveluri foarte reduse ale cheltuielilor de cercetare-inovare în companii.

Grecia, Cipru, Finlanda și Belgia au cele mai multe afaceri inovatoare. Totodată, precizăm că în state puternic dezvoltate precum Germania, Austria, Irlanda, Italia, Franța și Țările de Jos, numărul întreprinderilor inovatoare este peste media europeană.

Întreprinderile care au dezvoltat un produs nou și intenționează să-l vândă pe piață sunt cunoscute ca IMM-uri care introduc inovații de produse.

Din acest punct de vedere, Grecia, Cipru, Suedia și Finlanda sunt lideri. În schimb, România este statul european cu cele mai puține IMM-uri cu inovații de produse.

Pe de altă parte, IMM-urile care implementează inovații de procese se referă la întreprinderile care investesc în inovarea proceselor de afaceri, pentru a se dezvolta și a deveni mai competitive pe piață. Cele mai multe IMM-uri care au introdus inovații de procese se identifică în Grecia, Cipru, Belgia, Germania și Finlanda. Se observă că Grecia, Cipru și Finlanda sunt lideri în ceea ce privește IMM-urile care implementează inovații de procese. De asemenea, menționăm că Belgia și Germania se remarcă printr-un ecosistem dezvoltat de inovare. În schimb, Ungaria și Bulgaria sunt țările europene cu o pondere scăzută a IMM-urilor cu inovații de procese. În continuare, exemplificăm câteva modele de inovații de procese: externalizarea unor activități pentru reducerea costurilor întreprinderilor, integrarea tehnologiilor digitale în întreprinderi pentru facilitarea operațiunilor economice, metode de management eficient, automatizarea anumitor sarcini.

Majoritatea întreprinderilor inovative din Uniunea Europeană au ca piață de desfacere principală piața internă, aceasta fiind urmată de piața internațională. Se observă un nivel ridicat al întreprinderilor europene care comercializează produsele și serviciile doar la nivel național. În comparație cu alte țări europene, Slovenia, Luxemburg, Estonia și Belgia se concentrează mai intens pe comercializarea bunurilor și serviciilor pe piețe internaționale. Pe de altă parte, un număr ridicat de întreprinderi inovatoare din Franța, Germania și România aleg ca piața internă ca și piață principală de desfacere.

Pe piața europeană, am identificat o varietate de factori care împiedică dezvoltarea activităților de inovare. Din acest punct de vedere, obstacolele care prezintă provocări reale sunt: priorități diferite în cadrul întreprinderilor, costuri ridicate, deficit de forță de muncă specializată, finanțare internă deficitară, precum și concurența intensă.

Se observă o colaborare puternică în ecosistemul antreprenorial în Finlanda, Cipru, Belgia și Irlanda. Această situație sugerează o tendință pronunțată de colaborare între aceste state în vederea identificării de noi perspective de dezvoltare. În schimb, Letonia, Portugalia, Polonia și Bulgaria nu excelează la acest capitol, întrucât problema colaborării se

situează la un nivel scăzut. Câteva dintre cauzele care generează rețele slabe de colaborare în ecosistemul antreprenorial sunt un mediu economic slab dezvoltat, posibilități reduse de cooperare cu alte întreprinderi, forța de muncă insuficientă și slab calificată, precum și incertitudinea cu privire la modul în care relațiile de colaborare vor decurge deoarece antreprenorii acordă un accent deosebit dezvoltării individuale.

Impactul inovării asupra ocupării forței de muncă a fost mai pronunțat în Suedia, Irlanda, Belgia, Cipru, Estonia și Finlanda. Inovația are un impact semnificativ asupra ocupării forței de muncă și în alte țări europene puternic dezvoltate, precum Austria, Danemarca, Italia și Țările de Jos. În schimb, menționăm că România este statul european în cadrul căreia impactul inovării asupra ocupării forței de muncă este foarte scăzut. Acest nivel scăzut poate fi atribuit lipsei unei culturi a inovării în rândul populației datorată, în principal, perioadei comuniste care a marcat modul de gândire economic. Pe de altă parte, activitățile de cercetare-dezvoltare nu sunt favorizate de investiții suficiente din partea factorilor de decizie politică. Sursele de finanțare insuficiente, sistemul educațional slab finanțat, precum și exodul persoanelor specializate sunt alți factori importanți care afectează activitatea de inovare.

Procesul de ocupare a forței de muncă în întreprinderi inovatoare este mai dezvoltat în Estonia, Belgia, Grecia, Germania și Finlanda. Mai specific, ecosistemul antreprenorial inovativ din aceste state angajează cele mai multe persoane. În mod similar, Irlanda, Franța, Italia și Suedia se remarcă prin valori de ocupare peste media europeană, ceea ce le plasează într-o poziție favorabilă. În toate cazurile, considerăm că nivelurile ridicate de ocupare în materie de inovare sunt explicate prin infrastructura avansată de cercetare și inovare, nivelul ridicat de competențe al forței de muncă, promovarea inovării în economie și în societate, ecosistemul dezvoltat al mediului de afaceri. De altfel, poate cel mai important factor este portofoliul de competențe și abilități complexe pe care indivizii îl îmbogățesc prin învățare continuă.

Raportându-ne la situația ocupării în ramura de tehnologie înaltă și medie, informațiile ne arată că Germania, Slovacia, Ungaria, Suedia, Cehia și Danemarca ocupă poziții dominante la nivel european. Sectoarele de tehnologie medie cuprind sfere care se axează pe industria de mașini, industrie avansată sau surse de energie regenerabile. În ceea ce privește

sectoarele de tehnologie înaltă, enumerăm soluțiile software, inteligența artificială, biotehnologia, nanotehnologia, ș.a. În mijlocul clasamentului întâlnim state europene precum Belgia, Irlanda, Franța, România, Italia și Țările de Jos. Pe de altă parte, Cipru, Letonia, Lituania și Grecia ocupă ultimul loc în acest clasament.

Ocuparea forței de muncă în domeniul serviciilor bazate pe utilizarea intensivă a cunoașterii prezintă valori mai mari în Luxemburg, Suedia, Irlanda, Finlanda și Țările de Jos. Poziția de lideri la nivel european a acestor țări se explică prin infrastructura de ultimă generație destinată activităților de cercetare și inovare, utilizării intensive a cunoașterii, respectiv sistemului educațional axat pe dezvoltarea cunoștințelor. Precizăm că serviciile bazate pe utilizarea intensivă a cunoașterii cuprind domenii precum ingineria, tehnologia informației și comunicațiilor, educația, sistemul medical sau sistemul financiar. Pe de altă parte, constatăm că în România, Lituania și Grecia, nivelurile de ocupare sunt mai scăzute în acest sector.

O analiză importantă ne arată că cifra de afaceri a întreprinderilor inovatoare de procese de afaceri a depășit cifra de afaceri a întreprinderilor inovatoare de produse. Volumul cifrei de afaceri pentru întreprinderile inovatoare de procese de afaceri a fost mai pronunțat în Estonia, Lituania, Belgia și Polonia. Totodată, se observă valori mai mici ale cifrei de afaceri în România, Ungaria, Spania și Franța.

Drept urmare, ecosistemul din Uniunea Europeană în materie de antreprenoriat inovativ a urmat un parcurs evolutiv în ultimii ani, fapt ce a permis întreprinderilor inovative să concureze cu întreprinderi caracteristice altor ecosisteme de la nivel global (Hauert, 2016). Ecosistemul antreprenorial european oferă o imagine cu companii inovative care, prin intermediul infrastructurii de cercetare-dezvoltare-inovare, oferă pe piață produse și servicii inovative care satisfac nevoile dinamice ale oamenilor. De asemenea, companiile inovative sunt sprijinite la nivel european prin programe de finanțare, acces la incubatoare și acceleratoare de afaceri, acces pe piețe internaționale (Tripathi et al., 2019; Marcon și Ribeiro, 2021). În acest mod, Uniunea Europeană devine un centru important din punct de vedere al inovării în întreprinderi. Industriile europene în cadrul cărora prezența companiilor inovatoare furnizează contribuții pozitive societății și economiei sunt: tehnologia informației și comunicațiilor, sănătatea și

biotehnologia, educația, economia verde, energia regenerabilă, agricultura, respectiv industria 4.0.

În societatea actuală, companiile inovative solicită de la forța de muncă competențe noi, pentru ca acestea să se alinieze constrângerilor globale. Din această perspectivă, oamenii trebuie să își îmbunătățească competențele și abilitățile pentru a supraviețui într-un mediu competitiv și dinamic. Demirbağ și Yıldırım (2023) au studiat noile competențe și abilități pe care inginerii trebuie să le dețină pentru a lucra în companii inovative din industria 4.0. Din această perspectivă, enumerăm câteva abilități și competențe majore: abilități de lucru în echipă, curiozitate, încredere în sine, încredere în tehnologii noi, abilități de interacțiune cu roboți, inteligență emoțională, conștientizare culturală, abilități de leadership.

Capitolul III. Programe europene de sprijinire a ocupării în întreprinderi inovative

Acest capitol este adresat programelor ce vizează ocuparea forței de muncă prin dezvoltarea antreprenoriatului inovativ, în statele membre ale Uniunii Europene. Din această perspectivă, am accentuat importanța programelor Uniunii Europene pentru crearea de locuri de muncă în domenii care pun accent pe sustenabilitate, inovare și competitivitate.

Ocuparea forței de muncă constituie una dintre prioritățile factorilor de decizie politică deoarece resursele de muncă susțin activitățile economice din economie și contribuie la realizarea profitului în întreprinderi. Globalizarea și dezvoltările tehnologice recente au impus noi condiții de lucru pentru forța de muncă, dar și pentru întreprinderi. Majoritatea întreprinderilor din Uniunea Europeană acționează în prezent într-un mediu competitiv, unde inovarea și-a pus puternic amprenta. Includem aici mai multe tipuri de inovare: inovarea de produse, de procese, de metode de marketing, de management. Drept urmare, resursele de muncă trebuie să fie pregătite să lucreze în întreprinderi din ce în ce mai inovative.

Politicile Uniunii Europene și ale statelor membre care reglementează piața muncii reliefează acțiunile în materie de ocupare, de reducere a șomajului în rândul tinerilor, de îmbunătățire a competențelor salariaților, de creștere a nivelului de educație, de reducere a excluziunii sociale, de

reducere a discriminării între diverse categorii de indivizi sau de menținere a unui echilibru între muncă și viața personală.

Inițiativele pe care Uniunea Europeană le-a adoptat pentru creșterea ocupării forței de muncă în întreprinderi inovative se prezintă sub formă de programe specifice. Aceste programe prezintă mai multe roluri: (I) de stimulare a inovării, (II) de stimulare a antreprenoriatului inovativ, (III) de creare de oportunități de angajare într-un mediu inovativ și (IV) de formare și perfecționare a competențelor populației.

Întreprinderile inovative sunt esențiale în toate țările membre ale UE. Efectele pozitive pe care antreprenoriatul inovativ le creează în economie și în societate includ progres economic, locuri de muncă, concurență, internaționalizare, progres tehnologic, abilități și competențe noi. De asemenea, întreprinderile inovative contribuie cu modele de afaceri competitive, care se concentrează pe provocările globale actuale, precum ar fi aspectele climatice, tranziția spre energie verde, sărăcia, educația, crizele sociale și economice, conflictele militare, transformarea digitală, respectiv produse și servicii sustenabile.

Programele europene care promovează inovarea, ocuparea pe piața muncii, progresul economic, coeziunea regională și competitivitatea statelor membre ale Uniunii Europene sunt: Programul COSME, Programul Orizont, Rețeaua Întreprinderilor Europene, Fondurile Structurale și de Investiții Europene, Fondul European de Investiții, respectiv Banca Europeană de Investiții.

COSME este un program de finanțare prin care Uniunea Europeană sprijină IMM-urile din țările membre. Punctele cheie pe care programul le urmărește sunt competitivitatea și sustenabilitatea acestui tip de întreprinderi. Sferele de intervenție din cadrul programului COSME vizează facilitarea accesului la finanțare, îmbunătățirea accesului la piețe, impulsivitatea competitivității și stimularea spiritului antreprenorial, precum și încurajarea inițiativelor antreprenoriale.

În condițiile în care obiectivul principal al programului COSME este sprijinirea IMM-urilor europene, se observă că printre rezultatele înregistrate în cadrul programului apare și numărul de proiecte finanțate în țările membre. Prin urmare, în perioada de implementare 2014-2020, pe site-ul Comisiei Europene apar 911 proiecte prin care programul COSME a sprijinit dezvoltarea inovativă, competitivă și durabilă a IMM-urilor.

Importanța programului Orizont pentru economia europeană este semnificativă. Proiectat ca o inițiativă pentru creșterea economică și durabilă a statelor membre ale UE, programul vizează în principal promovarea cercetării și inovării, înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, înființarea de locuri de muncă noi și rezolvarea problemelor ce apar în mediul socio-economic.

Contribuția netă a Uniunii Europene la finanțarea organizațiilor prin intermediul programului Orizont a înregistrat niveluri mai ridicate în Belgia, Franța, Austria, Țările de Jos, Germania și Luxemburg. În aceste țări, cu excepția Luxemburgului, contribuția netă a UE a fost de ordinul miliardelor, iar numărul de participanți care au primit finanțare și numărul de granturi semnate au fost, de asemenea, mari. Situația este una corespunzătoare, întrucât Belgia, Țările de Jos, Franța, Germania și Luxemburg sunt printre cele șase țări care au fondat Uniunea Europeană și care se remarcă prin economii puternice la nivel european. Germania și Franța au înregistrat în anul 2022 cel mai ridicat nivel al PIB-ului, iar Țările de Jos, Belgia și Austria înregistrează, la rândul lor, rate ridicate ale PIB-ului. Germania se numără printre cele mai bogate state din Europa și din lume. De asemenea, Germania se remarcă la nivel global printr-o industrie dezvoltată, forță de muncă specializată, resurse importante, un număr semnificativ de întreprinderi, infrastructură de cercetare-dezvoltare avansată și un nivel educațional prestigios. Franța și Spania se remarcă prin economii puternice și dezvoltate, în cadrul cărora industria, turismul, agricultura și sectorul terțiar, al serviciilor, sprijină semnificativ progresul economic. Luxemburg prezintă un nivel mai redus al PIB-ului la nivel național ca urmare a dimensiunii geografice reduse, însă la capitolul PIB pe cap de locuitor, acest stat deține o poziție de lider în Uniunea Europeană. Menționăm faptul că Luxemburg este un stat cu o economie în plină expansiune iar poziționarea acestuia pe continentul european a constituit un punct cheie deoarece este o destinație atractivă pentru foarte mulți investitori. Politicile din acest stat favorizează investițiile străine directe iar forța de muncă calificată superior constituie un plus de valoare. Toate aceste state sunt economii puternice iar rolul acestora în economia UE este cu atât mai important, întrucât contribuțiile la bugetul european sunt semnificative. Cei mai importanți factori care au favorizat succesul proiectelor finanțate în aceste state membre ale UE sunt: nivelul înalt de competențe al cercetătorilor în scrierea proiectelor de finanțare, prin

alinieră la condițiile UE în materie de activități și teme prioritare; parteneriate puternice cu actori din diverse locuri ale lumii datorită prestanței cercetătorilor și rezultatelor importante obținute de organizații; ecosisteme de inovare și cercetare puternic consolidate în timp; cooperare între diverse organizații de cercetare, precum ar fi universitățile, centrele de cercetare, instituțiile de tehnologie avansată; profesionalismul oamenilor de știință și al cercetătorilor dobândit printr-un sistem educațional prestigios, experiență în domeniu și dedicare la locul de muncă.

Rețeaua Întreprinderilor Europene constituie o oportunitate de dezvoltare pentru multe IMM-uri europene care dezvoltă strategii de pătrundere pe piețe internaționale și doresc să „îmbrățișeze” sustenabilitatea ca un factor cheie pentru produse competitive. Considerăm importantă această rețea europeană, prin prisma următoarelor caracteristici: funcționează în mai mult de 60 de țări, conectează mai mult de 3.000 de experți și reunește mai mult de 600 de organizații membre. Dintre organizațiile care au rol de membru în cadrul acestei rețele amintim centrele de cercetare-dezvoltare, camerele de comerț și industrie, universitățile, instituțiile care facilitează implementarea inovării, organizațiile care sprijină dezvoltarea regională.

În structura Fondurilor Structurale și de Investiții Europene sunt incluse cinci fonduri majore. Progresul economic al statelor europene este intensificat de prezența acestor fonduri deoarece sprijină dezvoltarea regiunilor europene, stimulează competitivitatea, sprijină inovarea, crește procesul de ocupare și dezvoltă zonele rurale. Precizăm că prioritățile acestor programe se actualizează permanent pentru a facilita adaptarea la constrângerile globale.

Fondul European de Investiții face parte din Banca Europeană de Investiții și se prezintă ca o instituție de finanțare a IMM-urilor din Uniunea Europeană, prin crearea de parteneriate cu diverși intermediari financiari. Rezultatele raportate de Fondul European de Investiții subliniază faptul că mai mult de un milion de IMM-uri din Uniunea Europeană au obținut finanțare în cadrul acestui fond. Principalele rezultate înregistrate în cadrul fondului în perioada 1993-2021, evidențiază că numărul total de întreprinderi finanțate nu este unul nesemnificativ, fiind vorba despre 1.529.603 de IMM-uri. Totodată, locurile de muncă ce au fost înființate în întreprinderi a depășit valoarea de 9 milioane. Majoritatea IMM-urilor care

au obținut finanțare provin din Franța, Italia, Spania, Germania și Polonia. Din perspectiva locurilor de muncă create prin intermediul surselor financiare atrase, subliniem valori ridicate ale acestora în Franța (2.246.791 locuri de muncă), Italia (1.686.142 locuri de muncă) și Spania (1.392.514 locuri de muncă).

Banca Europeană de Investiții reprezintă o instituție ce aparține Uniunii Europene și al cărei scop este finanțarea programelor europene care se aliniaza la obiectivele UE. Cele mai multe proiecte finanțate de Banca Europeană de Investiții au fost înregistrate în Italia (2.552 proiecte), Franța (1.268 proiecte), Spania (1.229 proiecte) și Germania (1.149 proiecte). Din această perspectivă, identificăm o varietate de proiecte, de la finanțarea proiectelor în educație, sănătate și cultură la construirea de aeroporturi și rețele de căi ferate. Prin urmare, contribuția Băncii Europene de Investiții la creșterea durabilă și competitivă a Uniunii Europene a fost extrem de extinsă.

Capitolul IV. Cercetări exploratorii privind impactul antreprenoriatului inovativ, cu aplecare spre industria de software și servicii IT, asupra dezvoltării economiei și pieței muncii

Am realizat în cadrul cercetării o combinație a elementelor calitative și cantitative. În primul rând, am recurs la utilizarea chestionarului, ca metodă de colectare a informațiilor de la angajații din industria de software și servicii IT din Suceava. În al doilea rând, am utilizat interviul, ca instrument pentru înțelegerea aprofundată a impactului antreprenoriatului inovativ asupra pieței muncii, din perspectiva angajatorilor din industria de software și servicii IT din Suceava. Ulterior, am propus politici de creștere a ocupării forței de muncă prin dezvoltarea antreprenoriatului inovativ, cu înclinare asupra antreprenoriatului inovativ de tip tehnologic.

Cercetarea la nivel calitativ și cantitativ s-a realizat prin selecționarea unui tip de antreprenoriat inovativ care a înregistrat o creștere exponențială în ultimii ani – antreprenoriatul inovativ în domeniul tehnologic. Din această arie, ne-am axat pe industria de software și servicii IT. Industria de software și servicii IT este un model de antreprenoriat inovativ care, prin multitudinea de proiecte și soluții inovative și actuale, ajută foarte mulți clienți să se dezvolte și să facă față provocărilor globale curente. Importanța acestui

domeniu la nivel mondial este semnificativă. Marea majoritate a evoluțiilor tehnologice actuale, extinderea rețelei de internet la nivel global, evoluțiile în echipamentele din domeniul sănătății, digitalizarea companiilor, dar și activitățile de cercetare-dezvoltare sunt facilitate de acest model de antreprenoriat inovativ. Luând în considerare faptul că acest tip de antreprenoriat inovativ este prezent și în județul Suceava, prin prisma companiilor de profil, am ales să realizăm o cercetare amplă cu privire la impactul acestuia asupra pieței muncii și economiei, în general.

Cercetarea cantitativă s-a concretizat prin investigarea impactului industriei de software și servicii IT asupra pieței muncii și economiei din județul Suceava. Din această perspectivă, a fost aplicat un chestionar în rândul angajaților din industria de software și servicii IT din Suceava. În urma cercetării efectuate, au rezultat 341 de chestionare completate de angajații companiilor din industria de software și servicii IT.

Rezultatele obținute reliefează modul de lucru al angajaților, prezența inovării în procesele de muncă, satisfacția la locul de muncă, impactul companiei asupra pieței muncii și economiei locale, importanța digitalizării și a competențelor digitale pentru dezvoltarea antreprenoriatului inovativ, nivelul de productivitate la locul de muncă, satisfacția față de facilitățile oferite la nivel local de factorii decidenți și de ecosistemul antreprenorial. În urma prelucrării statistice a datelor, am obținut următoarele rezultate principale:

- Din perspectiva sistemului de lucru practicat în companie, se observă că majoritatea angajaților (71%) preferă să lucreze în sistem hibrid, adică au lucrat și la birou, cât și acasă.
- Majoritatea angajaților au declarat că sunt mulțumiți de mediul de lucru (76%), de beneficiile suplimentare (56%), de salariul obținut (52%), de cultura organizațională (69%) și de relațiile cu colegii de muncă (84%).
- O mare parte dintre angajați (54%) consideră că firma în care lucrează oferă locuri de muncă în județul Suceava, fie în mod direct, fie în mod indus în alte industrii ale economiei locale.
- Competențele digitale pentru toți, competențele digitale pentru forța de muncă activă, competențele digitale pentru profesioniștii din industria de software și servicii IT, respectiv competențele digitale

în educație sunt considerate esențiale pentru dezvoltarea pieței muncii din județul Suceava.

- Angajații au considerat primordiale pentru viitorul pieței muncii următoarele competențe: competențele în domeniul informației și al datelor (programare, utilizare calculator, analiza și interpretarea de date, design digital, marketing digital, statistică, ș.a.), competențele în crearea de conținut digital (creativitate, design digital, marketing digital, ș.a.), competențele de comunicare și colaborare (colaborare cu persoane prin intermediul tehnologiilor digitale, comunicarea în social media, ș.a.) și competențele în rezolvarea de probleme (gândire analitică, gândire algoritmică, gândire agilă, ș.a.).
- Marea majoritate a respondenților (95%) au afirmat că inovarea este prezentă în companiile în care lucrează. Această situație este una așteptată deoarece companiile din industria de software și servicii IT pun foarte mare accent pe ideile creative ale angajaților și pe soluțiile inovative și sustenabile proiectate pentru clienți.
- Tehnologiile pe care respondenții le utilizează în compania în care lucrează au fost supraevaluate ca fiind inovatoare, actuale și competitive.
- Companiile din această industrie încurajează în foarte mare măsură următoarele acțiuni de dezvoltare profesională în rândul angajaților: să fie deschiși la schimbare, să fie creativi și originali, să fie pozitivi, să își lărgescă rețeaua profesională, să își asume riscuri, să participe la programe de certificare pe teme noi, să dezvolte produse inovative, să lucreze în echipă, să studieze tehnologii noi.
- Se remarcă o pondere pronunțată a respondenților care nu doresc să se implice în activități de cercetare sau să participe la programe de mentorat.
- Din perspectiva productivității muncii, marea majoritate a angajaților din industria de software și servicii IT din Suceava se concentrează foarte bine pe sarcinile de lucru, finalizează sarcinile de lucru conform programului, își organizează sarcinile și spațiul de lucru, păstrează un echilibru între viața profesională și personală și desfășoară activități în zilele libere; respondenții își gestionează timpul de lucru în mod eficient și alternează perioadele de lucru cu pauze scurte, ceea ce îi face mai productivi; o problemă în cadrul

respondenților pare să fie practicarea de exerciții fizice și de concentrare, ca urmare a volumului mare de muncă psihică pe care aceștia îl efectuează în fiecare zi de muncă.

- În ceea ce privește nivelul de dezvoltare al economiei locale, se remarcă că părerile respondenților sunt împărțite, unii dintre aceștia fiind satisfăcuți, alții declarându-se nesatisfăcuți; persoanele satisfăcute au inclus, în general, persoane cu mai multă experiență și vechime în domeniu; de cealaltă parte se situează tinerii, a căror nemulțumire provine din lipsa facilităților pe care un oraș mare le oferă tinerilor pentru a locui, a lucra și a petrece timpul liber.
- Calitatea vieții și a educației existentă în Suceava constituie două aspecte care îi satisfac pe angajații din industria de software și servicii IT; gradul de insatisfacție se referă la infrastructura digitală, infrastructura turistică, nivelul de inovare și prezența investitorilor străini.
- Respondenții la interviu consideră importante următoarele măsuri pentru dezvoltarea antreprenoriatului inovativ și pentru crearea de noi locuri de muncă în județul Suceava: introducerea de ore obligatorii de programare la toate specializările din universități, stoparea migrației tinerilor în alte orașe pentru realizarea studiilor, crearea de parteneriate între universitate și companiile private din industria de software și servicii IT, acordarea de stimulente fiscale pentru cercetare-dezvoltare-inovare, acordarea scutirii de impozit a veniturilor din salarii, elaborarea de măsuri publice de susținere a industriei de software și servicii IT, precum și finanțarea programelor de educație privată în domeniul IT.

În ceea ce privește modelarea viitorului muncii în Uniunea Europeană, adoptarea progreselor tehnologice și abordarea efectelor automatizării asupra pieței muncii va fi crucială. Politicile Uniunii Europene vor fi esențiale pentru a menține competitivitatea în economia globală și pentru a oferi tuturor cetățenilor europeni un viitor prosper și durabil.

Cercetarea de tip calitativ s-a realizat pe baza unui interviu aplicat în rândul angajatorilor din industria de software și servicii IT din Suceava. Obiectivul principal al acestui interviu este examinarea impactului industriei de software și servicii IT asupra pieței muncii și progresului economic din județul Suceava. Obiectivele specifice din cadrul cercetării calitative pe bază

de interviu fac referire la următoarele aspecte cu privire la companiile care activează în industria de software și servicii IT din județul Suceava:

- ✦ Identificarea principalelor motive pentru înființarea companiilor la nivel local.
- ✦ Identificarea principalelor bariere și amenințări care persistă pe piața locală.
- ✦ Determinarea impactului companiilor asupra forței de muncă de la nivel local.
- ✦ Identificarea caracteristicilor forței de muncă specializate în domeniul informației și comunicațiilor.
- ✦ Explorarea măsurilor și politicilor pe care factorii de decizie ar putea să le efectueze pentru dezvoltarea industriei.
- ✦ Investigarea gradului de implementare al inovării în această industrie.
- ✦ Studierea impactului industriei asupra economiei locale.
- ✦ Examinarea relației dintre mediul universitar local și companiile din această industrie.
- ✦ Identificarea planurilor și strategiilor pe termen mediu și lung ale companiilor.

Rezultatele cercetării calitative evidențiază o experiență amplă în domeniul software și servicii IT, intensificată de vechimea pe piață, specialiștii în domeniu, experiența în derularea proiectelor europene, dar și de ambiția fondatorilor pentru a supraviețui pe piață. Cu toate acestea, pandemia Covid-19 a produs schimbări în companii. Din acest punct de vedere, poate cea mai importantă schimbare a fost produsă de munca în sistem hibrid care a produs o flexibilitate crescută în rândul angajaților.

În continuare, se observă un impact pronunțat al industriei asupra economiei locale și asupra comunității, contribuția la bugetul local, locurile de muncă create, salariile competitive, standardul de viață ridicat al angajaților din acest domeniu, consumul de produse locale, respectiv procesul de economisire.

Precizăm că cerințele angajatorilor sunt complexe și actualizate la perioada actuală. Spre exemplu, adaptabilitatea și competențele transversale au devenit o condiție pentru a lucra în domeniul IT.

Pe de altă parte, angajatorii consideră că factorii de decizie politică ar trebui să creeze mai multe facilități pentru dezvoltarea industriei de software

și servicii IT și pentru crearea de locuri de muncă noi. De asemenea, respondenții au pus un accent semnificativ pe sprijinirea companiilor în accesarea de capital financiar prin surse externe (fonduri europene) pentru dezvoltarea de produse inovative. Intensificarea digitalizării și îmbunătățirea competențelor digitale devine o condiție esențială pentru creșterea ocupării forței de muncă în companiile inovative.

Din perspectiva inovării în procesele de muncă, se remarcă că inovarea este prezentă în companiile intervievate prin intermediul tehnologiilor avansate și prin actualizarea practicilor de management. Inovarea este promovată în rândul angajaților prin participarea la concursuri, evenimente dedicate și activități de cercetare. În mod similar, companiile recunosc ideile noi și inovative ale angajaților.

Cu toate acestea, companiile inovative din această industrie întâmpină, și probleme atunci când doresc să angajeze forță de muncă. O problemă principală este reprezentată de lacunele în cunoștințele tinerilor absolvenți, în materie de tehnologii noi, comunicare și implicare. Totodată, au apărut pe piața muncii discrepanțe între competențe și salariul solicitat, mai ales în cazul tinerilor.

Apreciem faptul că peisagistica zonei atrage persoane din alte zone ale României pentru a lucra în această industrie din județul Suceava. Precizăm că această tendință a fost accentuată în mod semnificativ de pandemia de Coronavirus. Cu toate acestea, atractivitatea județului Suceava este pusă sub semnul întrebării, întrucât mediul de afaceri este slab dezvoltat iar facilitățile oferite populației locale sunt inferioare facilităților existente în orașe mai mari. Lipsa facilităților este și principalul motiv pentru care tinerii aleg să studieze și să lucreze în alte orașe mai mari din România.

În ceea ce privește colaborarea companiilor din această industrie cu mediul universitar local, se observă o colaborare strânsă și pe termen lung. Pe de o parte, companiile din domeniul IT oferă perspective de dezvoltare pentru studenți și absolvenți (concursuri, stagii de practică, evenimente). În schimb, aceste companii susțin că tehnologiile din cadrul universității ar trebui actualizate și adaptate la cerințele actuale de pe piață, întrucât mulți tineri nu dețin competențele solicitate de companii iar condițiile cu privire la salariu sunt pretențioase. Un element pozitiv este că aceste companii oferă locuri de muncă și tinerilor care sunt absolvenți ai altor specializări decât ingineria calculatoarelor.

Pe baza elementelor calitative și cantitative, am elaborat un **model socio-economic** care prevede protejarea oamenilor prin facilitarea accesului la învățare continuă. Pentru a face față provocărilor economice și tehnologice actuale, apare necesitatea pregătirii oamenilor pentru schimbări ce pot surveni pe piața muncii. Din acest considerent, protejarea locurilor de muncă nu mai constituie un punct forte, ci o amenințare la adresa angajaților. Drept urmare, protejarea oamenilor prin îmbunătățirea competențelor digitale și tehnologice, cultivarea unei culturi antreprenoriale, dezvoltarea competențelor soft, adoptarea învățării interdisciplinare este benefică pentru viitorul pieței muncii. Instituțiile luate în considerare sunt guvernele și factorii de decizie politică, universitățile și alte tipuri de instituții de învățământ, mediul de afaceri, instituții medicale.

În cele din urmă, acest capitol se finalizează cu propunerea de politici de creștere a ocupării forței de muncă în contextul antreprenoriatului inovativ. Din această perspectivă, am propus următoarele politici:

- ✦ *Politica 1:* Introducerea de ore obligatorii de programare la toate specializările din universități.
- ✦ *Politica 2:* Implementarea de măsuri pentru reducerea emigrației tinerilor.
- ✦ *Politica 3:* Finanțări pentru programe de educație privată în domeniul IT
- ✦ *Politica 4:* Dezvoltarea de clustere de inovare care să reunească companii inovative, instituții de cercetare și factori interesați de dezvoltarea ecosistemului antreprenorial inovativ.

CONCLUZII FINALE, CONTRIBUȚII PERSONALE ȘI PERSPECTIVE DE CERCETARE

Concluzii finale

Din punct de vedere teoretic, am evidențiat că piața muncii a fost studiată intens de foarte mulți economiști și cercetători. S-a nuanțat faptul că piața muncii este o componentă fundamentală a economiei deoarece facilitează interacțiunea dintre angajați și angajatori. Prin particularitățile ei, piața muncii influențează și progresul economic al unei țări, dezvoltarea competențelor oamenilor, standardul de viață al populației, respectiv negocierea salariilor.

Buna funcționare a pieței muncii este importantă pentru o economie echilibrată. Sprijinirea forței de muncă prin politici adecvate, salarii competitive, combaterea discriminării, crearea de locuri de muncă suficiente și recompensate conform legislației muncii, precum și reziliența la crize sociale, economice și tehnologice, sunt factori cheie care generează o funcționare corespunzătoare a pieței muncii.

De asemenea, rezultatele cercetării arată că relația dintre antreprenoriatul inovativ și piața muncii generează multiple beneficii în economie și în societate. Eforturile tuturor actorilor trebuie canalizate spre dezvoltarea și menținerea acestei relații. Antreprenoriatul inovativ oferă locuri de muncă pentru populație, într-un context inovativ, iar piața forței de muncă introduce persoane specializate care pot menține și intensifica procesul de inovare. Raportându-ne la economia mondială, precizăm că o relație biunivocă între acești doi parametri ai progresului economic este primordială pentru competitivitatea globală.

În contextul inovării, economia statelor este propulsată spre progres economic, înregistrând o creștere a productivității muncii și un avantaj competitiv pe piață. O piață a muncii funcțională necesită o economie sănătoasă în cadrul căreia factorii de decizie politică să țină sub control problema șomajului.

Pe parcursul cercetării, am evidențiat apariția unei relații biunivoce între antreprenoriatul inovativ și piața muncii, ce creează efecte diverse în economie și în societate. Din această perspectivă, accentuăm crearea de noi

locuri de muncă, progresul economic, nuanțarea unor industrii inovative în economie, facilitarea accesului la surse de finanțare, colaborarea intensă între diverși actori în vederea introducerii de produse sau servicii noi pe piață, consolidarea unui ecosistem antreprenorial inovativ, îmbunătățirea și diversificarea permanentă a competențelor, respectiv capacitatea de reziliență a unei economii la crizele economice, sociale, ecologice sau tehnologice.

Peisajul economic divers al statelor membre ale Uniunii Europene este reflectat de natura dinamică și multilaterală a pieței forței de muncă. Factorii de decizie politică, angajatorii și instituțiile de învățământ trebuie să continue să facă eforturi pentru a asigura un progres social și o creștere economică favorabilă incluziunii, în ciuda provocărilor cu care se confruntă piața forței de muncă din Uniunea Europeană, cum ar fi șomajul în rândul tinerilor și neconcordanța competențelor.

De asemenea, am subliniat importanța Tabloului de Bord European în materie de inovare. Performanțele în materie de inovare arată că statele situate în Europa de Nord și de Est și statele situate în Europa de Est și de Sud sunt caracterizate de anumite decalaje. Țările din estul Europei sunt marcate încă de urmele pe care comunismul le-a creat în economie și în societate. Din această perspectivă, ar trebui să implementeze acțiuni pentru a depăși aceste decalaje care împiedică procesul de inovare. Performanța statelor în materie de inovare este descrisă prin prisma indicatorilor referitori la resursele umane, investițiile în activități de cercetare-inovare, produsele și procesele noi din întreprinderile inovative, ocuparea forței de muncă în întreprinderi inovative, stadiul PIB-ului pe cap de locuitor, cifra de afaceri a întreprinderilor mari, utilizarea tehnologiilor informației și comunicației, stadiul digitalizării și al competențelor digitale, nivelul educației antreprenoriale. De asemenea, informațiile furnizate de acest instrument facilitează realizarea unei analize critice cu privire la punctele tari și punctele slabe ale stadiului inovării la nivel european și îndeamnă factorii de decizie politică, întreprinderile și cetățenii să implementeze acțiuni pentru îmbunătățirea inovării.

Efectele pozitive pe care programele de finanțare ale Uniunii Europene le au asupra dezvoltării antreprenoriatului inovativ și creării de locuri de muncă sunt evidente. IMM-urile din Uniunea Europeană se confruntă în prezent cu numeroase probleme de ordin social și economic,

astfel că sprijinul oferit prin aceste programe le ajută să se mențină pe piață, să se dezvolte și să se extindă pe alte piețe.

Programul COSME, Programul Orizont, Rețeaua Întreprinderilor Europene, Fondurile Structurale și de Investiții Europene, Fondul European de Investiții și Banca Europeană de Investiții sunt toate inițiative ce urmăresc creșterea economică, dezvoltarea mediului de afaceri, creșterea infrastructurii de inovare și cercetare, consolidarea unor parteneriate pe termen lung, transferul de tehnologii de ultimă generație, adresarea aspectelor ce vizează protecția mediului înconjurător, economia circulară, respectiv formarea resurselor de muncă și a cetățenilor.

Rezultatele cercetării calitative și cantitative evidențiază informații valoroase cu privire la activitățile firmei, diferențierea de ceilalți angajatori, amenințările de pe piața locală, reziliența la crize economice și sanitare, diversitatea angajaților firmei, beneficiile primite de angajați, implicarea angajaților în alte activități, părerea cu privire la politicile ce ar trebui create pentru dezvoltarea industriei IT și crearea de locuri de muncă, stadiul inovării în procesele firmei, impactul companiilor din domeniul IT asupra economiei locale și ocupării forței de muncă, atractivitatea județului Suceava pentru potențialii angajați, programele oferite studenților de la calculatoare, planurile de viitor ale companiilor de profil. De asemenea, componenta digitalizării s-a dovedit esențială pentru evoluția pozitivă a antreprenoriatului inovativ și pentru creșterea ocupării forței de muncă.

De asemenea, după sintetizarea și interpretarea rezultatelor cercetării calitative și cantitative, concluzionăm că ipotezele propuse pentru testare în cadrul acestei lucrări sunt validate. Antreprenoriatul inovativ, prin intermediul industriei de software și servicii IT, stimulează creșterea economică, are un impact major asupra pieței muncii prin crearea de locuri de muncă în economie, contribuie la îmbunătățirea competențelor forței de muncă, promovează inovarea și tehnologiile inovative în rândul angajaților, are un impact major asupra creșterii productivității muncii, respectiv contribuie la digitalizarea economiei.

Contribuții personale

În ceea ce privește contribuțiile personale aduse componentelor teoretice și practice din cadrul lucrării, evidențiem următoarele:

1. Elaborarea unei *definiții proprii a pieței muncii*, prin luarea în considerare a unor factori a căror evoluție în stare avansată influențează modul de lucru al oamenilor.

2. Evidențierea *tranziției de la munca tradițională la munca realizată într-un mediu digitalizat*, caracterizat prin automatizare, inteligență artificială, inovare. Forța de muncă actuală trebuie să fie creativă, adaptabilă și implicată într-un proces continuu de dezvoltare profesională.

3. Evidențierea *relației actuale dintre piața muncii și antreprenoriatul inovativ*. Din acest punct de vedere, investigarea modului în care schimbările în tendințele antreprenoriale inovatoare influențează cererea de competențe specifice pe piața muncii este un element original deoarece poate conduce la descoperirea de modele care să pună în lumină relația dintre aceste două concepte. Totodată, impactul tehnologiilor și modelelor de afaceri inovative asupra calității locurilor de muncă și a inegalității veniturilor constituie puncte importante.

4. Elaborarea unei *analize comparative* a indicatorilor specifici pieței muncii la nivel european în vederea evidențierii similarităților și discrepanțelor dintre statele europene.

5. Elaborarea unei *analize SWOT* a programelor europene care sprijină ocuparea forței de muncă în domeniul antreprenoriatului inovativ prin nuanțarea elementelor importante care trebuie ajustate.

6. Elaborarea unui *model socio-economic* care să pună accent pe protejarea oamenilor și nu neapărat a locurilor de muncă.

7. Propunerea de *politici de creștere a ocupării* forței de muncă prin dezvoltarea antreprenoriatului inovativ.

Perspective de cercetare

Direcțiile viitoare de cercetare vizează analiza calității locurilor de muncă în companiile inovative din Regiunea Nord-Est. Din această perspectivă, abordarea va fi una cuprinzătoare deoarece va lua în considerare mai mulți factori referitori la modul de lucru și la satisfacția și bunăstarea angajaților din companiile inovatoare. Principalii factori pe care intenționăm să îi luăm în vedere sunt cultura inovațională, implicarea în companie, echilibrul dintre viața profesională și cea privată, perspectivele de dezvoltare a carierei, colaborarea cu colegii de muncă, receptivitatea față de

tehnologiile noi, proiectarea locului de muncă. Pentru realizarea unei cercetări complete, colectarea datelor trebuie să fie realizată printr-o combinație de metode de cercetare. Rezultatele acestor analize pot contribui la identificarea punctelor slabe ce ar trebui îmbunătățite. De asemenea, acestea pot oferi companiei informații valoroase despre cum să îmbunătățească mediul de lucru pentru a promova creativitatea și bunăstarea angajaților.

BIBLIOGRAFIE

Cărți și articole:

- Aceleanu, M. I., Șerban, A. C., Suciu, M. C. & Bițoiu, T. I. (2019). The Management of Municipal Waste through Circular Economy in the Context of Smart Cities Development. *IEEE Access* 7, 133602-133614.
- Aceleanu, M. I., Serban, A. C., & Burghilea, C. (2015). “Greening” the youth employment—A chance for sustainable development. *Sustainability*, 7(3), 2623-2643.
- Aceleanu, M. I., Trașcă, D. L., & Șerban, A. C. (2014). The role of small and medium enterprises in improving employment and in the post-crisis resumption of economic growth in Romania. *Theoretical and Applied Economics*, 21(1), 87-102.
- Acemoglu, D. (1998). Why do new technologies complement skills? Directed technical change and wage inequality. *The quarterly journal of economics*, 113(4), 1055-1089.
- Acs, Z. J., Braunerhjelm, P., Audretsch, D. B., & Carlsson, B. (2009). The knowledge spillover theory of entrepreneurship. *Small business economics*, 32, 15-30.
- Aguirre, J. C., Peralta Zuñiga, M. L., Mora, P., & Blanco, F. (2020). Innovative entrepreneurship and quality of life. The case of Ecuador. *Academia Revista Latinoamericana de Administración*.
- Amorós, J. E., Poblete, C., & Mandakovic, V. (2019). R&D transfer, policy and innovative ambitious entrepreneurship: evidence from Latin American countries. *The Journal of Technology Transfer*.
- Antonietti, R., & Gambarotto, F. (2020). The role of industry variety in the creation of innovative start-ups in Italy. *Small Business Economics*, 54, 561-573.
- Arpat, B., Namal, M. E. T. E., Koçancı, M. U. S. T. A. F. A., & Yumurtacı, A. (2021). An Assessment of the Social Work Program in Turkey in Terms of Labour Market Experience and Professional Skill Attainment. *Amfiteatru Economic*, 23(57).
- Artis, M., & Nixon, F. (2007). *The Economics of the European Union*. Fourth Edition. Oxford University Press.

- Asandului, L., Iacobuta, A., & Cautisanu, C. (2016). Modelling economic growth based on economic freedom and social progress. *European Journal of Sustainable Development*, 5(3), 229-229.
- Assmann, D., & Ehrl, P. (2021). Individualistic culture and entrepreneurial opportunities. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 188, 1248-1268.
- Audretsch, D. B., Belitski, M., Caiazza, R., & Siegel, D. (2023). Effects of open innovation in startups: Theory and evidence. *Technological Forecasting and Social Change*, 194, 122694.
- Audretsch, D. B., & Belitski, M. (2023). Geography of knowledge collaboration and innovation in Schumpeterian firms. *Regional Studies*, 1-20.
- Babonea, A. M., & Joia, R. M. (2012), Transition to a green economy – a challenge and a solution for the world economy in multiple crisis context, *Theoretical and Applied Economics*, vol. XVIII(2012), issue 10 (575), 105-114.
- Basu, A. K., Chau, N. H., Fields, G. S., & Kanbur, R. (2019). Job creation in a multi-sector labour market model for developing economies. *Oxford Economic Papers*, 71(1), 119-144.
- Bayon, M. C., & Lamotte, O. (2020). Age, labour market situation and the choice of risky innovative entrepreneurship. *Applied Economics Letters*.
- Begu, L. S., & Vasilescu, M. D. (2017). School-to-work transition: European youth's perception of labour market opportunities. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 51(1).
- Beligrădeanu, Ș., & Ștefănescu, I.T. (1997). *Labour law dictionary*. București: Editura Luminalex.
- Ben Hassen, T., & El Bilali, H. (2022). Impacts of the Russia-Ukraine war on global food security: towards more sustainable and resilient food systems?. *Foods*, 11(15), 2301.
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (1998). What makes an entrepreneur?. *Journal of Labor Economics*, 16(1), 26-60.
- Boboc, C., Țițan, E., & Ghiță, S. (2012). Labour market inequalities and economic development. *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, 4, 49-64.

- Boeri, T., & Jan van Ours (2013). *The Economics of Imperfect Labour Markets*. Second Edition. New Jersey: A Princeton University Press.
- Beaudry, C., & Schifffauerova, A. (2011). Impacts of collaboration and network indicators on patent quality: The case of Canadian nanotechnology innovation. *European Management Journal*, 29(5), 362-376.
- Beraha, I. & Đuričin, S. (2020). Survey on Women's Innovative Entrepreneurship in Serbia. ISSN 0350-137X, EISSN 2334-9190, UDK 338 (497,1).
- Bercovici, E. G., & Bercovici, A. (2019). Israeli labor market and the Fourth Industrial Revolution. *Amfiteatru economic*, 21(13), 884-895.
- Bertschek, I., Block, J., Kritikos, A. S., & Stiel, C. (2023). German financial state aid during COVID-19 pandemic: Higher impact among digitalized self-employed. *Entrepreneurship & Regional Development*, 1-22.
- Bielińska-Dusza, E., & Hamerska, M. (2021). Methodology for calculating the European innovation scoreboard—proposition for modification. *Sustainability*, 13(4), 2199.
- Block, J. H., Fisch, C. O., & van Praag, M. (2016). The Schumpeterian entrepreneur: a review of the empirical evidence on the antecedents, behaviour and consequences of innovative entrepreneurship. *Industry and Innovation*, 24(1), 61–95.
- Block, J. H., Fisch, C. O., & Van Praag, M. (2017). The Schumpeterian entrepreneur: a review of the empirical evidence on the antecedents, behaviour and consequences of innovative entrepreneurship. *Industry and innovation*, 24(1), 61-95.
- Bosworth, D. Dawkins, P., & Stromback, T., 1996. *The Economics of the Labour Market*, Harlow: Addison Wesley Longman Ltd.
- Bowen, H. P., & De Clercq, D. (2008). Institutional context and the allocation of entrepreneurial effort. *Journal of International Business Studies*, 39, 747-767.
- Brieger, S. A., & Gielnik, M. M. (2021). Understanding the gender gap in immigrant entrepreneurship: a multi-country study of immigrants' embeddedness in economic, social, and institutional contexts. *Small Business Economics*, 56, 1007-1031.

- Brunetti, I., Intraligi, V., Ricci, A., & Cirillo, V. (2020). Low-skill jobs and routine tasks specialization: New insights from Italian provinces. *Papers in regional Science*, 99(6), 1561-1581.
- Cahuc, P., Carcillo, S., & Zylberberg (2014). *Labor economics*. Second Edition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts. London, England.
- Cárdenas, L., & Villanueva, P. (2023). Labour policy in the face of the COVID-19 socio-economic crisis in Spain: institutional change and social pacts. *Employee Relations: The International Journal*, 45(2), 437-456.
- Carree, M., Van Stel, A., Thurik, R., & Wennekers, S. (2002). Economic development and business ownership: an analysis using data of 23 OECD countries in the period 1976–1996. *Small business economics*, 19, 271-290.
- Caroleo, F. E., Demidova, O., Marelli, E., & Signorelli, M. (Eds.). (2017). *Young people and the labour market: A comparative perspective*. Routledge.
- Cavallo, A., Ghezzi, A., & Rossi-Lamastra, C. (2021). Small-medium enterprises and innovative startups in entrepreneurial ecosystems: exploring an under-remarked relation. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17, 1843-1866.
- Chaşovschi, C. E., Nastase, C., Popescu, M., Scutariu, A. L., & Condratov, I. A. (2021). Human resources training needs in the small and medium enterprises from cross-border area Romania-Ukraine-Republic of Moldova. *Sustainability*, 13(4), 2150.
- Chaşovschi, C. E. (2006). *Cercetări privind managementul resurselor umane în contextual dezvoltării regionale*. Bucureşti: Editura Didactică și Pedagogică.
- Ciarli, T., Kenney, M., Massini, S., & Piscitello, L. (2021). Digital technologies, innovation, and skills: Emerging trajectories and challenges. *Research Policy*, 50(7), 104289.
- Cohen, D., Hsu, D. K., & Shinnar, R. S. (2020). Identifying innovative opportunities in the entrepreneurship classroom: a new approach and empirical test. *Small Business Economics*.
- Colombelli, A. (2016). The impact of local knowledge bases on the creation of innovative start-ups in Italy. *Small Business Economics*, 47(2), 383–396.

- Colombelli, A., Paolucci, E., Raguseo, E., & Elia, G. (2023). The creation of digital innovative start-ups: the role of digital knowledge spillovers and digital skill endowment. *Small Business Economics*, 1-21.
- Coutinho, E. M. O., & Au-Yong-Oliveira, M. (2023). Factors Influencing Innovation Performance in Portugal: A Cross-Country Comparative Analysis Based on the Global Innovation Index and on the European Innovation Scoreboard. *Sustainability*, 15(13), 10446.
- Chiu, R. (2012). Entrepreneurship education in the Nordic countries. Strategy implementation and good practices. *Nordic Innovation Publication* 2012:24.
- Chłoń-Domińczak, A., & Holzer-Żelażewska, D. (2022). Economic stress of people 50+ in European countries in the Covid-19 pandemic—do country policies matter?. *European journal of ageing*, 19(4), 883-902.
- Chłoń-Domińczak, A. G. N. I. E. S. Z. K. A., Magda, I., & Sienkiewicz, Ł. U. K. A. S. Z. (2016). Skills mismatch in the new and old member states—are generations affected differently. *Filosofija. Sociologija*, 27(4), 331-341.
- Cojuhari, A., & Dorofeev, L. (2014). Concept issues regarding the labour market and its reflection in Republic of Moldova. *Economic Journal*, no. 3 (89), 2014.
- Del Bosco, B., Chierici, R., & Mazzucchelli, A. (2018). Fostering entrepreneurship: an innovative business model to link innovation and new venture creation. *Review of Managerial Science*, 13(3), 561–574.
- Delgado, M., Porter, M. E., & Stern, S. (2010). Clusters and entrepreneurship. *Journal of economic geography*, 10(4), 495-518.
- Del Monte, A., & Pennacchio, L. (2019). Historical roots of regional entrepreneurship: the role of knowledge and creativity. *Small Business Economics*.
- Didier, M. (1994). *The economy: rules of the game*. București: Editura Humanitas.
- Dobrotă, N. (1994). *Political economy*. București: Editura Economică.
- Dobrotă, N., & Aceleanu, M. I. (2007). *Ocuparea reusurselor de muncă în România*. București: Editura Economică.
- Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2007). *Macroeconomie*, București: Editura Economică.

- Dragusin, M., Welsh, D. H., Grosu, R. M., Iosif, A. E., & Zgura, I. D. (2015). Social Entrepreneurship-Innovative Solutions' Provider to the Challenges of an Ageing Population: The Case of Romanian Retirees. *Amfiteatru Economic Journal*, 17(Special No. 9), 1183-1197.
- Drucker, P. F. (1993), *Inovația și Sistemul Antreprenorial*, Editura Enciclopedica.
- Dubina, I. N., & Carayannis, E. G. (2016). Creativity, innovation, and entrepreneurship across cultures. Springer.
- Dumitru, I., & Dumitru, I. (2017). Entrepreneurship Determinants in Central and Eastern Europe. The Case Of Romania. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 51(1).
- Dziallas, M., & Blind, K. (2019). Innovation indicators throughout the innovation process: An extensive literature analysis. *Technovation*, 80, 3-29.
- Edquist, C., Zabala-Iturriagagoitia, J. M., Barbero, J., & Zofío, J. L. (2018). On the meaning of innovation performance: Is the synthetic indicator of the Innovation Union Scoreboard flawed?. *Research Evaluation*, 27(3), 196-211.
- Enderli, S. (2020). Three Priorities for Promoting Entrepreneurship – The Swiss Entrepreneurs Initiative. *Chimia* 74 (2020) 752–754.
- Fayolle, A. (2007) *Entrepreneurship and New Value Creation: The Dynamic of the Entrepreneurial Process*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Fiaschi, D., & Tealdi, C. (2022). Young people between education and the labour market during the COVID-19 pandemic in Italy. *International Journal of Manpower*, 43(7), 1719-1757.
- Fitjar, R. D., & Timmermans, B. (2018). Regional skill relatedness: towards a new measure of regional related diversification. In *Path Dependence and Regional Economic Renewal* (pp. 162-184). Routledge.
- Furlong, A., Goodwin, J., O'Connor, H., Hadfield, S., Hall, S., Lowden, K., & Plugor, R. (2017). *Young people in the labour market: Past, present, future*. Routledge.
- García-Granero, E. M., Piedra-Muñoz, L., & Galdeano-Gómez, E. (2018). Eco-innovation measurement: A review of firm performance indicators. *Journal of cleaner production*, 191, 304-317.

- Gibson, A. (2001), *Business Development Services – Core Principles and Future Challenges*, London: Small Enterprises Development.
- Giebel, M., & Kraft, K. (2019). The impact of the financial crisis on capital investments in innovative firms. *Industrial and Corporate Change*, 28(5), 1079-1099.
- Goswami, S., & Underwood, Q. (2022). *The Young Entrepreneur: How to Start A Business While You're Still a Student*. Kogan Page Publishers.
- Grabara, J., Hussain, H. I., & Szajt, M. (2020). Sustainable university development through sustainable human resources and corporate entrepreneurship: The role of sustainable innovation and work environment. *Amfiteatru Economic*, 22(54), 480-495.
- Grözinger, A. C., Wolff, S., Ruf, P. J., Audretsch, D. B., & Moog, P. (2023). The impact of SME leader's psychological capital on strategic responses during crisis. *BRQ Business Research Quarterly*, 23409444231184481.
- Grupp, H., & Schubert, T. (2010). Review and new evidence on composite innovation indicators for evaluating national performance. *Research Policy*, 39(1), 67-78.
- Gunday, G., Ulusoy, G., Kilic, K., & Alpkan, L. (2011). Effects of innovation types on firm performance. *International Journal of Production Economics*, 133(2), 662–676.
- Guzman, J., Oh, J. J., & Sen, A. (2020). What Motivates Innovative Entrepreneurs? Evidence from a Global Field Experiment. *Management Science*.
- Hadley, A. T. (1897). Francis A. Walker's Contributions to Economic Theory. *Political Science Quarterly*, Vol. 12, No. 2 (Jun., 1897), pp. 295-308.
- Harari, Y. N. (2018). *21 de lecții pentru secolul XXI*, București: Editura Polirom.
- Harari, Y. N. (2018). *Homo deus. Scurtă istorie a viitorului*. București: Editura Polirom.
- Heine, P., Boettke, P., & Prychitko, D. (2016). Modul de gândire economic. *Bizzkit*. București.
- Hauert, S. (2016). Building a startup ecosystem for robotics in Europe [Industrial activities]. *IEEE Robotics & Automation Magazine*, 23(3), 14-16.

- Hauser, C., Siller, M., Schatzer, T., Walde, J., & Tappeiner, G. (2018). Measuring regional innovation: A critical inspection of the ability of single indicators to shape technological change. *Technological Forecasting and Social Change*, 129, 43-55.
- Hayat, M. A., Chaudhry, M. A., Batool, M., Ghulam, H., Khan, A. R., Spulbar, C., ... & Criveanu, M. M. (2022). Turning Crisis into a Sustainable Opportunity Regarding Demand for Training and New Skills in Labor Market: An Empirical Analysis of COVID-19 Pandemic and Skills Upgradation. *Sustainability*, 14(24), 16785.
- Heisig, J. P., Gesthuizen, M., & Solga, H. (2019). Lack of skills or formal qualifications? New evidence on cross-country differences in the labor market disadvantage of less-educated adults. *Social Science Research*, 83, 102314.
- Hessels, J., Van Gelderen, M., & Thurik, R. (2008). Entrepreneurial aspirations, motivations, and their drivers. *Small business economics*, 31, 323-339.
- Hochleitner, F. P., Arbussà, A., & Coenders, G. (2017). Inbound open innovation in SMEs: indicators, non-financial outcomes and entry-timing. *Technology Analysis & Strategic Management*, 29(2), 204-218.
- Hoogendoorn, B., van der Zwan, P., & Thurik, R. (2020). Goal heterogeneity at start-up: are greener start-ups more innovative? *Research Policy*.
- Iacobuta, A. O., Mursa, G. C., Mihai, C., Cautisanu, C., & Cismas, L. M. (2019). Institutions and Sustainable Development: A Cross-Country Analysis. *Transformations in Business & Economics*, 18.
- Ignat, I., Luțac, Gh., Baci, L., Ciurcanu, R. și Cristescu, S. (2004). *Micro și macroeconomie: concepte fundamentale și aplicații*. Iași: Editura Sedcom Libris.
- Ioannou, G. (2021). Employment, trade unionism, and class: the labour market in Southern Europe since the crisis. Routledge.
- Ivanova, I., Strand, Ø., Kushnir, D., & Leydesdorff, L. (2017). Economic and technological complexity: A model study of indicators of knowledge-based innovation systems. *Technological forecasting and social change*, 120, 77-89.
- Jaba, E., Chirianu, I. A., Balan, C. B., Robu, I. B., & Roman, M. D. (2016). The Analysis of the Effect of Women's Participation in the Labor

Market on Fertility in European Union Countries using Welfare State Models. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 50(1).

- Janger, J., Schubert, T., Andries, P., Rammer, C., & Hoskens, M. (2017). The EU 2020 innovation indicator: A step forward in measuring innovation outputs and outcomes?. *Research Policy*, 46(1), 30-42.
- Joll, C., McKenna, C., McNabb, R., & Shorey, J. (2018). *Developments in labour market analysis*. Routledge.
- Kanbur, R., & Svejnar, J. (Eds.). (2009). *Labor markets and economic development*. Routledge.
- King, E. M., & Gunewardena, D. (2022). *Human Capital and Gender Inequality in Middle-income Countries: Schooling, Learning and Socioemotional Skills in the Labour Market*. Routledge.
- Kitinger, J. (1995). Qualitative research: introducing focus groups. *Bmj*, 311(7000), 299-302.
- Khlystova, O., & Kalyuzhnova, Y. (2023). The impact of the creative industries and digitalization on regional resilience and productive entrepreneurship. *The Journal of Technology Transfer*, 1-42.
- Knize, V., Tobler, L., Christoph, B., Fervers, L., & Jacob, M. (2022). Workin'moms ain't doing so bad: Evidence on the gender gap in working hours at the outset of the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Research*, 34(1), 161-192.
- Kozminski, A. K. (2005). Flexibility-based competition: Skills and competencies in the new Europe. *Human Factors and Ergonomics in Manufacturing & Service Industries*, 15(1), 35-47.
- Kuhlmann, E., Falkenbach, M., Klasa, K., Pavolini, E., & Ungureanu, M. I. (2020). Migrant carers in Europe in times of COVID-19: a call to action for European health workforce governance and a public health approach. *European Journal of Public Health*, 30(Supplement_4), iv22-iv27.
- Levi-Jakšić, M., Jovanović, M., & Petković, J. (2015). Technology entrepreneurship in the changing business environment—a triple helix performance model. *Amfiteatru Economic Journal*, 17(38), 422-440.
- Li, Y. (2022). What Attracts College Students to Start a Business in Rural Areas?—A Qualitative Comparative Analysis from China. *Sustainability*, 14(22), 15459.

- Loock, M. (2020). Unlocking the value of digitalization for the European energy transition: A typology of innovative business models. *Energy Research & Social Science*, 69, 101740.
- Low, S. A., & Isserman, A. M. (2015). Where are the innovative entrepreneurs? Identifying innovative industries and measuring innovative entrepreneurship. *International Regional Science Review*, 38(2), 171-201.
- Lucaci, A., Năstase, C., & Aceleanu, M. I. (2022). COVID-19 Pandemic and the Fourth Industrial Revolution: Opportunities to Shape a New Labour Market?. *Fostering Recovery through Metaverse Business Modelling*, 655.
- Lucaci, A. (2021). The Evolution of Innovative Entrepreneurship Indicators in Europe. Implications for the Labour Market. *Resilience and Economic Intelligence Through Digitalization and Big Data Analytics*. Sciendo. <https://doi.org/10.2478/9788366675704-026>.
- Lucaci, A., & Sarafescu, M. (2020). Entrepreneurship Education: Tool for Reducing Youth Unemployment. Learning from Best Practices in European Countries. *Economic Insights-Trends And Challenges*, 9(01), 51-58.
- Lucaci, A., & Nastase, C. (2019). The circular economy: Importance and Evolution in European Union. *Theoretical and Applied Economics*, Vol. XXVI, Special Issue / 2019, Summer, p. 69-87.
- Lucaci, A. (2019). Young People On The Labour Market In The Context Of The Eu Contemporary Economy. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 19(1 (29)), 58-65.
- Luțac, Gh. (2016). Suport de curs - Piața europeană a muncii: teorie și politică în contextul noii economii. Retrieved from http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/III_Piata_muncii.pdf.
- Macari, I. O. (2021). Educație profesională pentru integrarea pe piața muncii – introducere în practica de specialitate. Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The lancet*, 358(9280), 483-488.
- Malthus, T. R. (1992). *Eseu asupra principiului populației*. București: Editura Științifică.

- Marcon, A., & Ribeiro, J. L. D. (2021). How do startups manage external resources in innovation ecosystems? A resource perspective of startups' lifecycle. *Technological Forecasting and Social Change*, 171, 120965.
- Maria Hagan, J., & Wassink, J. (2016). New skills, new jobs: Return migration, skill transfers, and business formation in Mexico. *Social Problems*, 63(4), 513-533.
- Marshall, A. (2013). *Principles of Economics*. Eighth Edition. Retrieved from <http://www.library.fa.ru/files/Marshall-Principles.pdf>.
- Marx, K.. *Capitalul*. Vol. 1-4. București: Editura Politică.
- Máté, D., Sarihasan, İ., & Dajnoki, K. (2017). The relations between labour market institutions and employment of migrants. *Amfiteatru Economic*, 19(46), 806.
- Matei, M. (2010). Innovation efficiency analysis for Romania. *Economic computation and economic cybernetics studies and research*, 44(3), 193-204.
- Mênigbêto, E. (2018). Modelling the Triple Helix of university-industry-government relationships with game theory: Core, Shapley value and nucleolus as indicators of synergy within an innovation system. *Journal of Informetrics*, 12(4), 1118-1132.
- Michael, S. C. (2007). Entrepreneurship, growth, and Adam Smith. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 1(3-4), 287–289.
- Militaru, E., Vasilescu, M. D., Cristescu, A., & Popescu, M. E. (2018). The Relationship between Self-Perceived Health and Labour Market Outcomes in Romania. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 52(4).
- Mole, K., & Ram, M. (2017). *Perspectives in entrepreneurship: A critical approach*. Bloomsbury Publishing.
- Moreland, N. (2006). *Entrepreneurship and Higher Education: An Employability Perspective*, New York: The Higher Education Academy.
- Moretti, E. (2012). *The new geography of jobs*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Moore, D. S., McCabe, G., Alwan, L. C., Craig, B. A., & Duckworth, W. M. (2012). *The Practice of Statistics for Business and Economics*. Third International Edition, W. H. Freeman and Company.

- Moreira, J., Silva, M. J., Simões, J., & Sousa, G. (2012). Drivers of marketing innovation in Portuguese firms. *Amfiteatru Economic Journal*, 14(31), 195-206.
- Moser, A., & Korstjens, I. (2018). Series: Practical guidance to qualitative research. Part 3: Sampling, data collection and analysis. *European journal of general practice*, 24(1), 9-18.
- Murmann, M., Salmivaara, V., & Kibler, E. (2023). How does late-career entrepreneurship relate to innovation?. *Research Policy*, 52(6), 104763.
- Mursa, G. C., Iacobuta, A. O., Socoliuc, O. R., Clipa, R. I., & Butiseaca, A. (2018). Youth Unemployment Among EU Countries-A Challenge for Sustainable Growth and Social Cohesion. *Transformations in Business & Economics*, 17.
- Musinszki, Z., Vallasek, M., Mélypataki, G., Csolák, E. H., & Lipták, K. (2020). Workaholism and a new generation—Labour market survey among Hungarian and Romanian youth. *Amfiteatru Economic*, 22(14), 1227-1242.
- Nair, S. R. (2019). The link between women entrepreneurship, innovation and stakeholder engagement: A review. *Journal of Business Research*.
- Nastase, C., Chaşovschi, C. E., & Scutariu, A. L. (2019). Municipal waste management in Romania in the context of the EU. A stakeholders' perspective. *Technological and Economic Development of Economy*, 1-27.
- Nastase, C., Popescu, M., Boghean, C., & Scutariu, A. L. (2008). *Macroeconomie: concepte fundamentale*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.
- Năstase, C., & Kajanus, M. (2009). The impact of the global crisis on SME and entrepreneurship behavior—Romania and Finland cases. *Amfiteatru Economic*, 3, 752-753.
- Nitu-Antonie, R. D., Sirghi, N., Hatega, C. D., Feder, E. S., & Ramona Socoliuc, O. (2014). Education-Vector of Entrepreneurship Development. *Transformations in Business & Economics*, 13.
- Noel, J., & Qenani, E. (2013). New age, new learners, new skills: what skills do agribusiness graduates need to succeed in the knowledge

economy?. *International Food and Agribusiness Management Review*, 16(1030-2016-82938), 17-36.

- Novo-Corti, I., Picatoste, X., & Țîrcă, D. M. (2019). Sustainable Economic Development: Some Reflections on Access to Technology as a Matter of Social Engagement. *The International Research & Innovation Forum*, 469-477.
- Novo-Corti, I., Badea, L., Tirca, D. M., & Aceleanu, M. I. (2018). A pilot study on education for sustainable development in the Romanian economic higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 19(4), 817-838.
- O'Brien, B. C., Harris, I. B., Beckman, T. J., Reed, D. A., & Cook, D. A. (2014). Standards for reporting qualitative research: a synthesis of recommendations. *Academic medicine*, 89(9), 1245-1251.
- Oláh, J., Halasi, G., Szakály, Z., Popp, J., & Balogh, P. (2017). The Impact of International Migration on the Labor Market-A Case Study from Hungary. *Amfiteatru Economic*, 19 (46), 790-805.
- Otrachshenko, V., Popova, O., Nikolova, M., & Tyurina, E. (2022). COVID-19 and entrepreneurship entry and exit: Opportunity amidst adversity. *Technology in Society*, 71, 102093.
- Oyelola, O.T., Igwe, N. Chris, Ajiboshin I.O., & Peluola S.B. (2014). Entrepreneurship Education: Solution to Youth Unemployment in Nigeria. *Journal of Poverty, Investment and Development*, Vol.5, p. 149-157.
- Passiante, G. (Ed.). (2020). *Innovative Entrepreneurship in Action: From High-Tech to Digital Entrepreneurship (Vol. 45)*. Springer Nature.
- Peng, F., Anwar, S., & Kang, L. (2017). New technology and old institutions: An empirical analysis of the skill-biased demand for older workers in Europe. *Economic Modelling*, 64, 1-19.
- Pérez-Luño, A., Aguilar-Caro, R., & Muñoz-Doyague, M. F. (2023). The influence of personality and team-member exchange on creativity: a gendered approach. *Gender in Management: An International Journal*.
- Picatoste, J., Pérez-Ortiz, L., & Ruesga-Benito, S. M. (2018). A new educational pattern in response to new technologies and sustainable development. Enlightening ICT skills for youth employability in the European Union. *Telematics and Informatics*, 35(4), 1031-1038.

- Pinzón, N., Montero, J., & González-Pernía, J. L. (2021). The influence of individual characteristics on getting involved in an entrepreneurial team: The contingent role of individualism. *International entrepreneurship and management journal*, 1-38.
- Popescu, B., Vale, S., & Chirita, N. (2015). The analysis and modeling of the feedback process of the labor market: a dynamic model on Portugal's national economy. *The analysis and modeling of the feedback process of the labor market: a dynamic model on Portugal's national economy*, (3), 85-104.
- Potluri, S, Phani, B. V. (2020), Incentivizing green entrepreneurship: A proposed policy prescription (a study of entrepreneurial insights from an emerging economy perspective), *Journal of Cleaner Production*, Vol. 259, 120843.
- Prelipcean, G., & Boscoianu, M. (2020). „Risk analysis of a hedge fund oriented on sustainable and responsible investments for emerging markets”„,„Amphitheatre Economic”, Volume: 22, Issue: 55, pp: 653-667, DOI: 10.24818. EA/2020/55/653.
- Prelipcean, G. (2017). Core-Periphery Patterns across the European Union. Case Studies and Lessons from Eastern and Southern Europe. *Eastern Journal of European Studies* 8 (2), p. 205-209.
- Prelipcean, G., & Boscoianu, M. (2010). The Impact of Innovation on Supporting SMES Performances in Crisis Situations. *Metalurgia*, 62(5).
- Prochazkova, P. T., Krechovska, M., & Lukas, L. (2015). Effectiveness of entrepreneurship policies: some evaluation research perspectives. *Amfiteatru Economic Journal*, 17(39), 706-722.
- Ratten, V. (2022). *Entrepreneurial Innovation*. Berlin: Springer.
- Redondo-Rodríguez, L., Yábar, D. C. P. B., & Díaz-Garrido, E. (2023). Impact of technological innovation on digital entrepreneurship and the effects on the economy. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1-26.
- Reynolds, L. G. (1964). *Labor Economics and Labor Relations*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Ricardo, D. (1959). *Despre principiile economiei politice și impunerii*. București: Editura Academiei Române.

- Roig-Tierno, N., Alcázar, J., & Ribeiro-Navarrete, S. (2015). Use of infrastructures to support innovative entrepreneurship and business growth. *Journal of Business Research*, 68(11), 2290–2294.
- Ryan, P. (2019), *Impact Imperative. Innovation, Entrepreneurship, and Investing to Transform the Future*, Hardback, Editura Greenleaf Book Group LLC.
- Sadasivan, E., Manoharan, K., Das, M., & Bhattacharya, S. (2022). Rural Employment Through Product Development: Entrepreneurial Framework for Grassroot Level Innovations. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-21.
- Sapsford, D., & Tzannatos, Z. (1993). *The economics of the labour market* (p. 408). London: Macmillan.
- Santarelli, E., & Vivarelli, M. (2007). Entrepreneurship and the process of firms' entry, survival and growth. *Industrial and corporate change*, 16(3), 455-488.
- Schuss, E. (2018). The impact of language skills on immigrants' labor market integration: A brief revision with a new approach. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 18(4), 20170280.
- Serra, L., Silva, J. I., & Vall-Llosera, L. (2022). The unemployment effects of closing non-essential activities during the COVID-19 lockdown: The Spanish municipalities. *Economic Analysis and Policy*, 76, 806-819.
- Serio, R. G., Dickson, M. M., Giuliani, D., & Espa, G. (2020). Green Production as a Factor of Survival for Innovative Startups: Evidence from Italy. *Sustainability*, 12, 9464.
- Sipos, G. L., & Ionescu, A. (2017). The Influence of Corporate Governance on Innovation Dimensions-Case Study of European Emergent Countries. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 51(4).
- Sîrghi, N. (2013). The theory of the firm and the evolutionary games. *The Annals of the University of Oradea*, 22(1), 533-542.
- Shane, S., Venkaṭaraman, S. (2000), The promise of entrepreneurship as a field of research, *Academy Of Management Review*, Volume: 25, Issue: 1, Pages: 217-226.

- Shane, S. (2009). Why encouraging more people to become entrepreneurs is bad public policy. *Small business economics*, 33, 141-149.
- Śledzik, K. (2013). Schumpeter's View on Innovation and Entrepreneurship. *SSRN Electronic Journal*.
- Smith, M. L., Anýžová, P., & Matějů, P. (2022). Returns to cognitive skills: new evidence from 14 nations. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 35(2), 323-345.
- Smol, M., Kulczycka, J., & Avdiushchenko, A. (2017). Circular economy indicators in relation to eco-innovation in European regions. *Clean Technologies and Environmental Policy*, 19, 669-678.
- Smith, A. (2011). *Avuția Națiunilor*. București: Editura Publica.
- Sommaribas, A., & Nienaber, B. (2021). Migration and mobility of third-country national labour workers to and inside Europe during the Covid-19 pandemic—a legal analysis. *Comparative migration studies*, 9(1), 22.
- Spulber, D. F. (2014), *The Innovative Entrepreneur*, Cambridge University Press.
- Steinhardt, M. F. (2011). The wage impact of immigration in germany—new evidence for skill groups and occupations. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 11(1).
- Stiglitz, J., & Walsh, C. (2005). *Economie*, București: Editura Economică.
- Strobel, T. (2014). Directed technological change, skill complementarities and sectoral productivity growth: evidence from industrialized countries during the new economy. *Journal of Productivity Analysis*, 42, 255-275.
- Szopik-Deczyńska, K., Kędzierska-Szczepaniak, A., Szczepaniak, K., Cheba, K., Gajda, W., & Ioppolo, G. (2018). Innovation in sustainable development: an investigation of the EU context using 2030 agenda indicators. *Land use policy*, 79, 251-262.
- Taques, F. H., López, M. G., Basso, L. F., & Areal, N. (2021). Indicators used to measure service innovation and manufacturing innovation. *Journal of Innovation & Knowledge*, 6(1), 11-26.
- Thomassen, M. L.; Løje, H.; Basaiawmoit, R. V (2018). Creativity, Invention, Innovation and Entrepreneurship, connected in theory

separated in practice: - Can we strengthen engineering education by understanding the overlaps and the differences between the four concepts in an educational context. Proceedings of the 46th SEFI Annual Conference 2018.

- Toffler, A. (1983). *Al treilea val*. București: Editura Politică.
- Tougeron, K., & Hance, T. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on apple orchards in Europe. *Agricultural Systems*, 190, 103097.
- Tripathi, N., Oivo, M., Liukkunen, K., & Markkula, J. (2019). Startup ecosystem effect on minimum viable product development in software startups. *Information and Software Technology*, 114, 77-91.
- Trufin, E., & Lucaci, A. (2022). The impact of the Covid-19 pandemic on entrepreneurship. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 22(1 (35)), 18-25.
- Țircă, D. M., Novo-Corti, M. I., Aceleanu, M., Serban, A., & Grecu, E. (2015). Employment Policies for a Green Economy at the European Union Level. *Sustainability* 7(7):9231-9250.
- Ulceluse, M., & Bender, F. (2022). Two-tier EU citizenship: Disposable Eastern European workers during the COVID-19 pandemic. *Organization*, 29(3), 449-459.
- Urbaniec, M. (Ed.). (2022). *The Digital Economy and the European Labour Market*. Taylor & Francis.
- Van Praag, C. M., & Versloot, P. H. (2007). What is the value of entrepreneurship? A review of recent research. *Small business economics*, 29(4), 351-382.
- Vasilescu, M. D., Serban, A. C., Dimian, G. C., Aceleanu, M. I., & Picatoste, X. (2020). Digital divide, skills and perceptions on digitalisation in the European Union—Towards a smart labour market. *PloS one*, 15(4).
- Velasco, M. S. (2012). More than just good grades: candidates' perceptions about the skills and attributes employers seek in new graduates. *Journal of Business Economics and Management*, 13(3), 499-517.
- Vieira, E. S. (2023). The influence of research collaboration on citation impact: the countries in the European Innovation Scoreboard. *Scientometrics*, 1-25.

- Warman, C., Sweetman, A., & Goldmann, G. (2015). The portability of new immigrants' human capital: language, education, and occupational skills. *Canadian Public Policy*, 41(Supplement 1), S64-S79.
- Webster, A., Khorana, S., & Pastore, F. (2021). The labour market impact of COVID-19: early evidence for a sample of enterprises from Southern Europe. *International Journal of Manpower*, 43(4), 1054-1082.
- Wennekers, S., Van Wennekers, A., Thurik, R., & Reynolds, P. (2005). Nascent entrepreneurship and the level of economic development. *Small business economics*, 24, 293-309.
- Woźniak-Jęchorek, B., & Marchewka-Bartkowiak, K. (Eds.). (2023). *Digital Labour Markets in Central and Eastern European Countries: COVID-19 and the Future of Work*. Taylor & Francis.
- Xiao, L., Ohayon, D., McKenzie, I. A., Sinclair-Wilson, A., Wright, J. L., Fudge, A. D., ... & Richardson, W. D. (2016). Rapid production of new oligodendrocytes is required in the earliest stages of motor-skill learning. *Nature neuroscience*, 19(9), 1210-1217.
- Youssef, A. B., Boubaker, S., & Omri, A. (2018). Entrepreneurship and sustainability: The need for innovative and institutional solutions. *Technological Forecasting and Social Change*, 129, 232-241.
- Zellweger, T., Sieger, P., & Halter, F. (2011). Should I stay or should I go? Career choice intentions of students with family business background. *Journal of business venturing*, 26(5), 521-536.
- Zhou, J. (2015). *The Oxford handbook of creativity, innovation, and entrepreneurship*. Oxford University Press.
- Zygmunt, A. (2019). External linkages and intellectual assets as indicators of firms' innovation activities: results from the Czech Republic and Poland. *Oeconomia Copernic*. 10 (2), 291–308.

Rapoarte:

- Comisia Europeană (2014). *Horizon 2020 pe scurt. Programul cadru pentru cercetare și inovare al Uniunii Europene*. Retrieved from https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/default/files/H2020_RO_KI0213413RON.pdf.

- Comisia Europeană (2015). COSME – programul european pentru IMM-uri. Retrieved from <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/9783>.
- Comisia Europeană (2019). Raport al Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind evaluarea intermediară a Programului pentru competitivitatea întreprinderilor mici și mijlocii. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0468&from=ES>.
- Comisia Europeană (2020). What is Horizon 2020? Retrieved from <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>.
- Comisia Europeană (2021). Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises (COSME) - Projects and results. Retrieved from <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-results;programCode=COSME>.
- Comisia Europeană (2021a). About Enterprise Europe Network. Retrieved from <https://een.ec.europa.eu/about/about>.
- Comisia Europeană (2021b). Success stories. Retrieved from <https://een.ec.europa.eu/success-stories>.
- Comisia Europeană (2021c). Fondurile structurale și de investiții europene. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/funding/.
- Comisia Europeană (2021d). European Regional Development Fund. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/funding/erdf/.
- Comisia Europeană (2021e). Fondul Social European. Retrieved from <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=ro>.
- Comisia Europeană (2021f). Fondul de coeziune. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/funding/cohesion-fund/.
- Comisia Europeană (2021f). Dezvoltarea rurală. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_ro.
- Comisia Europeană (2021g). Oceans and fisheries. Retrieved from https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/ocean/sea-basins/arctic-ocean_en.
- Comisia Europeană (2021h). The EU Blue Economy Report 2021. Retrieved from

https://blueindicators.ec.europa.eu/sites/default/files/2021_06_BlueEconomy_Report-2021.pdf.

- Comisia Europeană (2021i). 2021 SME Country Fact Sheet – Romania. Retrieved from <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/46088>.
- Comisia Europeană (2021j). Annual Report on European SMEs 2020/2021. Retrieved from <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/46062>.
- Comisia Europeană, 2023. Strategia privind egalitatea de sex. Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_ro.
- European Investment Bank (2021). Presentation of the European Investment Bank. Retrieved from <https://www.eib.org/en/index.htm>.
- European Investment Fund (2021). Supporting entrepreneurship and innovation in Europe. Retrieved from <https://www.eif.org/index.htm>.
- European Migration Law, 2019. Free movement of people. Retrieved from <http://www.europeanmigrationlaw.eu/en/free-movement-of-people>.
- European Network for Rural Development (2017). Priority & Focus Area Summaries. Retrieved from https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/priority-focus-area-summaries_en.
- European Network for Rural Development (2021). Projects & Practice. Retrieved from https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice_en?page=10.
- Eurofond, 2017. Labour market research. Retrieved from <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/labour-market-research>.
- Fonduri structurale (2019). Bilanțul „Programului Româno-Elvețian pentru IMM-uri” și „Serviciilor integrate de export pentru IMM-urile din România”. Retrieved from <https://www.fonduri-structurale.ro/stiri/22193/bilantul-programului-romano-elvetian-pentru-imm-uri-si-serviciilor-integrate-de-export-pentru-imm-urile-din-romania>.
- IMMNordEst (2020). Programul de dezvoltare și modernizare a activităților de comercializare a produselor și serviciilor de piață 2020. Retrieved from <https://www.immnordest.ro/programul-de-dezvoltare->

si-modernizare-a-activitatilor-de-comercializare-a-produselor-si-serviciilor-de-piata-2020/.

- International Labour Organization (2023). World Employment and Social Outlook. The value of essential work. Retrieved from <https://www.ilo.org/digitalguides/en-gb/story/weso2023-key-workers#home>.
- International Labour Organization (2022). Global Employment Trends for Youth 2022: Investing in transforming futures for young people. Retrieved from https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_853321/lang-en/index.htm.
- International Labour Organization (2022). Policy sequences during and after COVID-19: A review of labour market policy patterns. Retrieved from https://www.ilo.org/employment/Whatwedo/Publications/WCMS_849468/lang-en/index.htm.
- International Labour Market (2021). Working from home: From invisibility to decent work. Retrieved from https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_765806/lang-en/index.htm.
- International Labour Market (2020). Restructuring for recovery and resilience in response to the COVID-19 crisis. Retrieved from https://www.ilo.org/empent/areas/covid-19/briefing-notes/WCMS_742725/lang-en/index.htm.
- International Labour Market (2020). COVID-19 and Enterprises Briefing Note [No. 17]. Retrieved from https://www.ilo.org/empent/areas/covid-19/briefing-notes/WCMS_744253/lang-en/index.htm.
- International Labour Market (2018). Ending forced labour by 2030: A review of policies and programmes. Retrieved from https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_653986/lang-en/index.htm.
- International Labour Organization (2016). Key Indicators of the Labour Market. Ninth edition. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_498929.pdf.

- Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului (2017). Programul COSME. Retrieved from <http://www.imm.gov.ro/ro/programul-cosme/>.
- OECD/Eurostat (2018), Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>.
- Parlamentul European (2021). Orizont Europa: cum investește UE în știință (infografice). Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/economy/20210422-STO02652/orizont-europa-cum-investeste-ue-in-stiinta-infografice>.
- Parlamentul European (2021a). Fondul de coeziune. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/96/fondul-de-coeziune>.
- Parlamentul European (2021b). Întreprinderile mici și mijlocii. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/63/intreprinderile-mici-si-mijlocii>.
- World Trade Organization (2019). Making globalization more inclusive. Lessons from experience with adjustment policies. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/makingglobalinc_e.pdf

Site-uri:

- Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/labour-market>.
- CEED (2019). Romania. Retrieved from <https://ceed-global.org/romania/>.
- Comisia Europeană (2020). Europa 2020. O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică, și favorabilă incluziunii. Bruxelles.
- Entrepreneur Handbook. What is an entrepreneur. Retrieved from <https://entrepreneurhandbook.co.uk/define-entrepreneur/>.
- Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- Hans Economics. Entrepreneurship: From Opportunity Discovery to Judgment. Retrieved from

<https://hanseconomics.com/2012/08/15/from-opportunity-discovery-to-judgment/>.

- Investopedia (2021). Why entrepreneurship is important to the Economy. Retrieved from <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/101414/why-entrepreneurs-are-important-economy.asp>.
- Investopedia. Joseph Schumpeter. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/j/joseph-schumpeter.asp>.
- Innovation Policy Platform. Innovative Entrepreneurship. Retrieved from <http://www.innovationpolicyplatform.org/www.innovationpolicyplatform.org/content/innovative-entrepreneurship/index.html>.
- Mises Institute. Ludwig von Mises on the Difference Between Entrepreneurs and Managers. Retrieved from <https://mises.org/wire/ludwig-von-mises-difference-between-entrepreneurs-and-managers>.
- McKinsey Global Institute (2023). Generative AI and the future of work in America. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/generative-ai-and-the-future-of-work-in-america>.
- McKinsey Global Institute (2021). The future of work after COVID-19. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-after-covid-19>.
- McKinsey Global Institute (2021). Building workforce skills at scale to thrive during—and after—the COVID-19 crisis. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/building-workforce-skills-at-scale-to-thrive-during-and-after-the-covid-19-crisis>.
- McKinsey Global Institute (2020). The future of work in Europe. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-in-europe>.
- The library of Economics and Liberty. Israel Kirzner. Retrieved from <https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Kirzner.html>.
- UNESCO Institute for Statistics (2011). International Standard Classification of Education. ISCED 2011. Retrieved from <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>.

- Universitatea Indiana (2023). Retrieved from <https://oneill.indiana.edu/faculty-research/directory/profiles/faculty/full-time/audretsch-david.html>.
- University of Saskatchewan, Chapter 9 – Innovation and Entrepreneurship. Retrieved from <https://openpress.usask.ca/entrepreneurshipandinnovationtoolkit/chapter/chapter-9-innovation-and-entrepreneurship/>.

